

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

ВІТАЛІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ ЩЕРБАК

Біобібліографічний покажчик

Київ — 2024

УДК 016:94:929Щербак
Щ60

Упорядники:

Опришко Т. С., директор бібліотеки Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, кандидат наук із соціальних комунікацій;

Гузенко С. І., провідний бібліограф інформаційно-бібліографічного відділу бібліотеки Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Щ60 Щербак Віталій Олексійович : біобібліографічний покажчик / Київ. столич. ун-т ім. Б. Грінченка ; упоряд.: Т. С. Опришко, С. І. Гузенко. — Київ : Київ. столич. ун-т ім. Б. Грінченка, 2024. — 64 с.

УДК 016:94:929Щербак

© Опришко Т. С., Гузенко С. І.,
упорядкування, 2024

© Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка, 2024

ЗМІСТ

Від упорядників	5
Покликання — Сlio: штрихи до портрета науковця і педагога Віталія Щербака	6
I. Основні дати життя та діяльності професора В. О. Щербака	17
II. Науковий доробок професора В. О. Щербака	21
III. Редагування наукових книг, збірників	59
IV. Публікації про життя та діяльність вченого В. О. Щербака	61
Іменний покажчик до друкованих праць професора В. О. Щербака	62

Віталій Олексійович Щербак,
професор кафедри історії України
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка,
доктор історичних наук

ВІД УПОРЯДНИКІВ

Пропонований біобібліографічний покажчик розкриває життєвий і творчий шлях доктора історичних наук, професора кафедри історії України Київського столичного університету імені Бориса Грінченка ***Віталія Олексійовича Щербака***.

Наукова спадщина вченого налічує понад 400 наукових праць. Серед них дисертації, монографії, статті у наукових та енциклопедичних виданнях, тези виступів на науково-практичних конференціях, рецензії.

Покажчик містить біографічну довідку та бібліографію наукових публікацій, яка дає змогу презентувати багатогранний творчий доробок вченого. Матеріал сформовано за хронологічним принципом із зазначенням років, а в межах року — за абеткою назв.

Бібліографічний опис документів та скорочення слів і словосполучень здійснено згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання» і ДСТУ 3582:2013 «Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила».

Видання стане у пригоді науковцям, викладачам, студентам і всім, хто цікавиться проблемами та досягненнями в історичній галузі.

ПОКЛИКАННЯ — СЛІУ: ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТА НАУКОВЦЯ І ПЕДАГОГА ВІТАЛІЯ ЩЕРБАКА

Світоглядне формування та наукове становлення відомого в нашій країні історика Віталія Щербака відбувалося в непростих суспільно-політичних умовах — від радянського періоду застою крізь роки «освіжаючої» перебудови до національної незалежності України. Особливо помітною стала його творча активність у процесах трансформації вітчизняної історичної науки наприкінці ХХ — початку ХХІ ст., а саме у відновленні цілого комплексу дослідницьких напрямів, які до того так упереджено й наполегливо затирила комуністична влада з її войовничою ксенофобською методологією. Без перебільшення можна стверджувати: науковий доробок ювіляра заповнив чимало своєрідних інтелектуальних ніш і «білих плям» в історичній науці, відіграв помітну роль у генеруванні національного концепту української ранньомодерної доби, що в сучасних умовах російських фальсифікацій нашого минулого є вкрай актуальним і важливим.

Багаторічне не просто спілкування, а й наукова співпраця та постійні приятельські взаємини з Віталієм Олексійовичем дають змогу, до певної міри звичайно, усвідомити й охарактеризувати найважливіші риси його творчої особистості, непересічних здібностей як доктора історичних наук, професора, нарешті, просто людини. Передусім впадає в вічі його динамічна вдача та невгамовна жадоба до пошуку й засвоєння новизни в її різних формах та проявах. Прикметними ознаками

цієї постаті є комунікабельність, доброзичливість, щирість, загострене почуття справедливості й особистої гідності.

Віталій Щербак народився 21 квітня 1954 р. у селі Матяшівка Обухівського району Київської області. За його твердженнями, про інший фах, ніж історичний, він ніколи не думав, адже навколо в рідному краї все свідчило про історію. За декілька кілометрів східніше села розкинулося легендарне своєю давньою культурою Трипілля, південніше — Черняхів як осередок людності, що дала початки власне українській історії, західніше — Германівка, мешканці якої відзначалися козацькими звитягами, північніше — Київ — наша стародавня столиця. А поблизу мальовничої річки Красна височить гора Козацька як свідчення належності його мешканців до славного українського лицарства.

Вступивши на історичний факультет Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка в 1971 р., Віталій Щербак з великим ентузіазмом поринув в осягнення перебігу подій і значущості непересічних постатей минулих епох. Уважно слухав лекції поважних професорів: Івана Шовкопляса, Михайла Марченка, Андрія Буцика, Валентину Маркіну, Василя Спицького, та цікаві розповіді-легенди студентів про них. Старанно готувався до численних семінарських занять, писав доповіді та реферати, причому із власним ґрунтовним баченням різних тем. Захоплення археологією зумовило вибір Трипільської культури як теми для першої курсової роботи, написаної під керівництвом І. Шовкопляса, завідувача відділу Інституту археології АН УРСР, професора кафедри археології. Відтак це студентське наукове дослідження стає початком власного самоутвердження, перевірки своїх потенційних можливостей. Проте свій вибір щодо наукового вподобання Віталій Олексійович зробив згодом, після прослуховування захоплюючого курсу доцента Петра Кудлая про козацьку добу в Україні. З'ясувалося, що, окрім Богдана Хмельницького, який «возз'єднав Україну з Росією», багато чого було зробле-

но для Української держави й гетьманами Іваном Виговським, Петром Дорошенком, Іваном Мазепою, діяльність яких у радянській історіографії значною мірою замовчувалася або ж фальсифікувалася. Проте йшов 1972 рік, коли «маланчуківщина» тотально «притуманювала» гуманітарну галузь в Україні, спрямувавши всі сили на боротьбу з так званим «українським буржуазним націоналізмом», до адептів якого намагалася додати й вузьке коло дослідників Гетьманщини.

Зрештою XVII ст. стало знаковим для всієї наукової кар'єри Віталія Олексійовича. Успішно захистивши дипломну роботу на тему «Економічні зв'язки України з Росією в середині XVII ст.», влітку 1976 р. він розпочав трудову діяльність у Музеї народної архітектури та побуту УРСР. Працюючи етнологом відділу «Полтавщина та Слобожанщина», Віталій Олексійович проявляв неабияку ініціативність, об'їздивши регіональні терени в пошуках нових артефактів для поповнення колекцій музею. Як наддніпрянина, його особливо вразили просторі степи Луганщини й всюди україномовні мешканці сіл на відміну від донбаських городян.

Водночас особливий професійний інтерес викликала бібліотека музею, в якому він працював. Адже тут можна було вільно, без спецдозволів читати твори Володимира Антоновича, Дмитра Яворницького та Михайла Грушевського. Отже, сприятливі обставини допомагали Віталію Олексійовичу в поглибленні самоосвіти й водночас віднайденні теми для майбутньої наукової роботи. Прагнення до реалізації власних знань привело до написання статей у періодичні видання, у яких він висвітлював знаменні події історичної минувшини — від Куликовської битви до Коліївщини. Саме ці перші публікації і стали визначальним чинником при подачі документів на конкурс із заміщення посади молодшого наукового співробітника Інституту історії АН УРСР наприкінці 1979 р.

Працюючи у відділі феодалізму (нині — відділ історії України середніх віків та раннього нового часу), протягом

1979–1986 рр. виконував обов'язки вченого секретаря підрозділу, склав кандидатські іспити й захистив дисертацію на тему «Народні рухи на Україні в другій чверті XVII ст.» під керівництвом д. і. н. Григорія Сергієнка. Слід зазначити, що дисертаційна робота готувалася за умов, коли навіть її керівник не рекомендував вживати окремо у назвах історичних явищ термін «козацький». Тобто слід було зазначати не «козацькі повстання», а «народні» або принаймні «селянсько-козацькі». Звісно, це робилося з ідеологічних міркувань радянської доби. Водночас Віталій Олексійович відчував значущу роль впливу інтелектуального середовища уже знаних науковців на молодих дослідників, на формування в них фахово-корпоративного духу, ментальних рис інтелектуальної спільноти, усвідомлення себе її складовою. Знайомство з такими видатними вченими, фахівцями з історії ранньомодерної України, як Микола Ковальський, Ярослав Ісаєвич, Федір Шевченко та ін. додавало творчої наснаги. Тож на той період його наукові здобутки виявилися вельми плідними. Це, зокрема, щорічні публікації статей у провідному вітчизняному часописі «Український історичний журнал», участь у написанні розділів чотиритомної академічної праці «Історія Києва», виступи на всеукраїнських та міжнародних конференціях з козацької проблематики, яка відроджувалася в Україні.

Успішний захист кандидатської дисертації (офіційні опоненти — д. і. н. Павло Михайлина та к. і. н. Юрій Мицик) у 1986 р. відкрив перед молодим дослідником більш широкі можливості для подальшої наукової творчості. Першим важливим та етапним досягненням у реалізації Віталія Щербака як справжнього науковця була підготовка й публікація монографії за темою його дисертації. При цьому слід зазначити, що у перспективному плані видань Інституту історії АН УРСР на 1989 р. з 19 представлених праць лише книжка В. Щербака була написана українською мовою. Тому в заступника директора д.і.н. Павла Соханя виникло запитання до автора про ні-

бито можливі проблеми щодо прочитання монографії в Росії. Водночас вихід у світ праці «Антифеодальні рухи на Україні напередодні визвольної війни 1648–1654 рр.» дав змогу претендувати на здобуття вченого звання старшого наукового співробітника.

Специфіка студювання ранньомодерної доби зумовлювала необхідність опрацювання архівних джерел за межами України. Відповідно дослідник здійснив кілька «експедицій» до архівосховищ і рукописних відділів бібліотек Москви й Ленінграду, здобувши значну кількість матеріалів з тематики дослідження. Однак певна тенденційність останніх не задовольняла потреб науковця для формулювання аргументованих висновків. Натомість навесні 1991 р. він здобуває грант від Канадського інституту українських студій (Едмонтон) для наукових пошуків у Польщі. Власне, робота в польських архівах і бібліотеках Варшави й Кракова, знайомство з такими провідними вченими, як Збігнев Вуйцик, Антоній Мончак, Мирослав Нагельський та ін. дали поштовх Віталію Олексійовичу для розгортання своїх досліджень на якісно новому рівні. Результатом останніх стала підготовка й захист у 1998 р. докторської дисертації на тему «Формування козацького стану в Україні (друга половина XV — середина XVII ст.)» (офіційні опоненти — доктори історичних наук Ярослав Ісаєвич, Володимир Борисенко, Валерій Степанков). Того ж року була реалізована й студентська мрія вченого — у співавторстві з колегами вийшла книжка «Козацькі січі (нарис з історії українського козацтва XVI — XIX ст.)», у якій він здійснив упорядкування та кропітке редагування тексту. У цьому унікальному виданні вперше в українській історіографії було визначено й науково обґрунтовано час та місце постійного розташування над Дніпром і Дунаєм Січового Коша. Актуальність питання і значний інтерес до нього читачів зумовили перевидання цієї книжки із суттєвими доопрацюванням та ілюструванням у 2015 й 2023 роках.

У наступні роки проблематика українського козацтва в працях В. Щербака постала в ще більш широкому спектрі. Наукові розвідки стосувалися генези запорозького лицарства, його ролі у суспільно-політичному житті, формуванні етнічної свідомості українського народу, місця козацтва у міжнародних відносинах на теренах Центрально-Східної Європи. Окрім монографії «Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV — середина XVII ст.» (2000, 2006), тексти статей науковця вміщені у двотомнику «Історія українського козацтва» (2006, 2011), колективній монографії «Українське козацтво. Золоті сторінки історії» (2015), академічних виданнях «Енциклопедія історії України» (2003–2013) та «Шевченківська енциклопедія» (2012–2015), «Малий словник історії України» (1997), «Українське козацтво: мала енциклопедія» (2002, 2006). Віталій Олексійович є автором розділів та науковим редактором фундаментального видання «Україна — козацька держава: ілюстрована історія українського козацтва у 5175 фотосвітлинах» (2004, 2007), упорядник, ілюстратор та видавець якого Володимир Недяк став у 2006 р. лауреатом Національної премії України імені Тараса Шевченка.

Новим напрямом студювань вченого стала проблематика виникнення та еволюції української державності ранньомодерної доби. Особливо важливим є те, що цей процес висвітлено у контексті розвитку європейської політичної думки на основі творчої спадщини видатних мислителів епохи Нікколо Макіавеллі, Жана Бодена та Гуго Гроція. Наголошено на значенні концепції «руського народу» в генезі української державної ідеї, простежено її становлення в ході Визвольної війни 1648–1657 рр. Також проаналізовано причини руйнування ідеологічних засад державотворення в Україні, що призвело до поглинання Української держави імперською Росією наприкінці XVIII ст. Монографія Віталія Щербака «Державна ідея в ранньомодерній Україні» (2019) стала вагомим внеском до скарбниці вітчизняної історіографії новітнього часу.

Загалом вчений є автором понад 400 наукових праць і має багато нових перспективних проєктів з проблематики соціальної структури українського суспільства ранньомодерної доби, еволюції державотворення в Україні та історії козацтва.

Науковий потенціал вченого повною мірою розкрився і в організації видавничої справи. Протягом 2004–2013 рр. В. Щербак був головою редколегії часописів «Наукові записки НаУКМА. Історичні науки» та «Магістеріум. Історичні студії» Національного університету «Києво-Могилянська академія». З 2016 р. Віталій Олексійович є головним редактором наукового журналу «Київські історичні студії» Київського університету імені Бориса Грінченка (нині — Київський столичний університет імені Бориса Грінченка). Пріоритетним завданням у цій справі дослідник вбачає публікацію креативних наукових статей української минувшини та всесвітньої історії.

До сфери наукової діяльності В. Щербака слід також включити атестацію фахівців вищої кваліфікації. З 2003 по 2012 рік він був головою спеціалізованої вченої ради з історії із захисту докторських дисертацій у Національному університеті «Києво-Могилянська академія», а це копітка та доволі виснажлива праця з молодими й малодосвідченими науковцями. Протягом 2015–2021 рр. виконував функції голови спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій з історії в Київському університеті імені Бориса Грінченка.

Значну увагу Віталій Олексійович приділяє підготовці наукової зміни. Зокрема, аспіранти наголошують на його вмінні надихати, вселяти віру в власні сили, відзначають безперечний професіоналізм і компетентність у галузі історичного пізнання. У 2002 р. вчений отримав звання професора, підготував 7 кандидатів історичних наук, десятки разів виступав офіційним опонентом по докторських та кандидатських дисертаціях.

Одним із важливих завдань наукової творчості В. Щербак вважає донесення її результатів до студентського загалу. До педагогічної роботи долучився з лютого 1987 р. Щоправда,

дуже несподівано. За два дні до початку семестру В. Щербак отримав запрошення від колеги доц. В'ячеслава Мордвінцева прочитати курс «Історія СРСР дореволюційного періоду» в Київському державному університеті імені Т. Г. Шевченка. Прагнення спілкуватися зі студентами, попри складнощі перших кроків викладацької діяльності у вищій школі, додавало наснаги тоді ще молодому кандидату наук. Неоціненний досвід, здобутий в *alma mater*, знадобився науковцю в майбутньому при читанні курсів з історії в Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут» та Національному університеті «Кієво-Могилянська академія». Студенти з цікавістю слухали лекції Віталія Олексійовича, адже енциклопедичні знання науковця помножені на володіння методикою викладання забезпечували змістовність та пізнавальність матеріалу. Окрім того, студенти не одного покоління, яким пощастило навчатися у ювіляра, відзначають демократизм свого професора, чудове знання рідної мови й добре почуття гумору. Зрештою у творчій біографії Віталія Олексійовича педагогічна складова перемогла й у 1999 р. він перейшов працювати з академічного науководослідного інституту на кафедру історії Національного університету «Кієво-Могилянська академія».

Спільно із завідувачем проф. Юрієм Мициком були насамперед накреслені перспективні плани щодо наукової роботи та реорганізації кафедральної діяльності. Проте реалізацією останніх ґрунтовно займатися не довелося. Вже 17 вересня 1999 р. Віталій Олексійович був призначений деканом факультету гуманітарних наук НаУКМА — спочатку на випробувальний термін, а згодом на постійній основі. На цій посаді В. Щербак пропрацював 13 років, займаючись копіткою адміністративною роботою.

Після ейфорії та сподівань у перші роки після відродження Кієво-Могилянської академії довелося вдаватися до пошуків нових форм університетського освітнього процесу. Одним

із пріоритетів для факультету гуманітарних наук В. Щербак вибрав тісне поєднання освіти й науки на основі найкращих новітніх методик і практичних здобутків. З цією метою до викладацького складу були залучені вчені з інститутів НАН України та зарубіжних освітніх закладів. Особлива увага приділялася магістерським програмам, які були спрямовані на підготовку спеціалістів із знаннями засад наукової праці. З цією метою на кожній кафедрі запровадили часопис «Магістеріум» із відповідними тематичними профілями: історичним, літературним, культурологічним та філософським.

Значну увагу Віталій Олексійович приділяв міжнародній співпраці колективу факультету гуманітарних наук. У зв'язку з цим налагоджувалися стажування викладачів у зарубіжних вишах, здійснювалися обміни студентами. Зокрема, було запроваджено програму здобуття студентами-істориками двох дипломів шляхом паралельного навчання протягом року у Варшавському університеті. Розгорнула свою креативну роботу магістерська програма з археології під керівництвом знаного вітчизняного фахівця д.і.н. Леоніда Залізняка.

Однією з яскравих сторінок у житті Києво-Могилянської академії стала Помаранчева революція 2004 р. Так, у виші був створений страйковий комітет, до якого, окрім першого віцепрезидента Михайла Брика як голови, увійшли віцепрезиденти та декани факультетів. Щоранку декани збирали своїх студентів, шикували на університетському плацу й з вишівською символікою і транспарантами в руках вони рушали зазначеним маршрутом: адміністрація Президента України, Посольство Російської Федерації в Україні, Міністерство освіти і науки України тощо. Та революція, як і будь яке історичне явище, невдовзі завершилася, і тоді страйковий комітет став розглядати питання щодо механізму повернення студентів з Майдану в аудиторії.

Та згодом додалися чергові випробування. Розширення масштабів освітнього процесу наштовхнулося на нові про-

блеми, насамперед щодо його діджиталізації. На жаль, керівництво закладу не стало дослухатися до думки спеціалістів стосовно впровадження електронної програми організації навчання, а вибрана раніше лише завдавала значних прикроців учасникам навчального процесу. Спроба декана факультету інформатики д.фіз.-мат.н. Миколи Глибовця, якого підтримував Віталій Олексійович на засіданнях вченої ради, виправити становище, наразилася на рішучий опір очільників вишу. Далося в знаки й нефахове адміністрування президента НаУКМА Сергія Квіта, яке супроводжувалося додатковою бюрократизацією навчального процесу й постійними популістськими гаслами.

З вересня 2013 р. В. Щербак обійняв посаду професора кафедри історії України Київського університету імені Бориса Грінченка. До традиційних курсів по ранньомодерній та новій історії України (не без його персональної ініціативи) додалися спецкурси на магістерці «Місто в європейській цивілізації модерної доби», «Методика викладання історичних дисциплін у закладах вищої освіти» та науково-дослідний семінар «Українська держава ранньомодерної доби». Проте головну увагу науковець приділяє підготовці аспірантського корпусу істориків, насамперед за програмою PhD. Одночасно В. Щербак продовжує вести активну дослідницьку роботу, регулярно публікує її результати, зокрема й у науковометричних часописах.

Пандемія коронавірусу та повномасштабна війна, яку розгорнула Російська Федерація проти України в лютому 2022 р., внесли суттєві зміни у викладацьку діяльність В. Щербака через перехід переважно на дистанційне навчання. Попри це він намагається вдосконалювати характер своєї професійної діяльності в нових умовах, передаючи власний педагогічний досвід колегам.

Багатогранний плідний доробок Віталія Олексійовича був гідно оцінений такими відомчими відзнаками: Подякою київ-

ського міського голови «За вагомий особистий внесок у розвиток вітчизняної науки, зміцнення науково-технічного потенціалу столиці», нагрудними знаками МОН України «Відмінник освіти» та «Петро Могила», почесною відзнакою «Срібний клейнод Родини Мазеп».

Сповнений подальшими творчими планами та оригінальними ідеями, професійними задумами й проектами, Віталій Щербак відзначає свій 70-річний ювілей. Перекоаний, що усе заплановане ним буде реалізовано, адже шановний професор — майстер своєї справи, що вміє вкласти у науково-педагогічну творчість енергію розуму, душі й серця. Бажаємо дорогому ювіляру та його родині міцного здоров'я, щастя, наснаги у творчості на благо процвітання незалежної Української держави.

Олександр Гуржій,
головний науковий співробітник
відділу історії України середніх віків
та раннього нового часу
Інституту історії України НАН України,
доктор історичних наук, професор

I.

ОСНОВНІ ДАТИ ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ПРОФЕСОРА В. О. ЩЕРБАКА

Віталій Олексійович Щербак народився 21 квітня 1954 року в с. Матяшівка Обухівського району Київської області

- 1971** — здобув загальну середню освіту у Григорівській середній школі Обухівського району.
- 1971–1976** — студент історичного факультету Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка.
- 1976–1979** — науковий співробітник Музею народної архітектури та побуту УРСР.
- 1979–1999** — науковий співробітник (молодший, старший, провідний) відділу історії України середніх віків та раннього нового часу Інституту історії України НАН України.
- 1979–1986** — вчений секретар відділу феодалізму (нині — відділ історії України середніх віків та раннього нового часу).
- 1986** — захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук «Народные движения на Украине во второй четверти XVII в.».
- 1987–1990** — доцент кафедри давньої і нової історії України Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка (за сумісництвом).

- 1991 — стажування у Варшавському університеті (Польща) по стипендії Канадського інституту українських студій (Едмонтон).
- 1992 — навчання у Східній літній школі Інституту сходознавства Варшавського університету.
- 1993 — отримав вчене звання старшого наукового співробітника зі спеціальності «Історія України».
- 1993–1998 — доцент кафедри історії Національного університету «Києво-Могилянська академія» (за сумісництвом).
- 1994 — стажування в Ягеллонському університеті (Польща) по стипендії фундації «Янінеум».
- 1995 — очолював делегацію НАН України на відкритті пам'ятника гетьману Івану Виговському в селі Германівка Обухівського району.
- 1998 — захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук «Формування козацького стану в Україні (друга половина XV — середина XVII ст.)».
- 1999–2013 — декан факультету гуманітарних наук і професор кафедри історії Національного університету «Києво-Могилянська академія».
- 1999–2012 — голова вченої ради факультету гуманітарних наук.
- 2001–2007 — керівник магістерської програми «Історія».
- Від 2002 — член редколегії журналу «Сторінки історії».
- 2002 — присвоєно вчене звання професора зі спеціальності «Історія України».
- 2003–2012 — голова спеціалізованої вченої ради по захисту дисертацій з історії в НаУКМА.
- 2004 — отримав Почесний диплом Національного університету «Києво-Могилянська академія» за актуальну наукову доповідь та ораторську майстерність.

- 2004** — член страйкового комітету НаУКМА в кампанії протестів і мітингів на підтримку кандидата від опозиції Віктора Ющенка на президентських виборах в Україні 2004 р. (Помаранчева революція).
- 2004** — отримав Подяку київського міського голови «За вагомий особистий внесок у розвиток вітчизняної науки, зміцнення науково-технічного потенціалу столиці та з нагоди дня науки».
- 2004** — співавтор і науковий редактор фундаментального видання «Україна — козацька держава: ілюстрована історія українського козацтва у 5175 фотосвітлинах», яка була відзначена Національною премією України імені Тараса Шевченка 2006 р.
- 2005** — нагороджений знаком «Відмінник освіти України» МОН України.
- 2005–2013** — голова редколегії часописів: «Наукові записки НаУКМА. Історичні науки», «Магістеріум. Історичні студії» Національного університету «Кієво-Могилянська академія»; член спеціалізованої вченої ради по захисту дисертацій з історії у Національному педагогічному університеті ім. М. П. Драгоманова.
- 2008** — відвідання місця розташування козацького Коша на Задунайській Січі (Верхній Дунавець, Румунія).
- 2009** — нагороджений нагрудним знаком «Петро Могила» МОН України.
- 2010** — отримав Диплом лауреата Премії імені Петра Могили у галузі гуманітарних наук Національного університету «Кієво-Могилянська академія» за монографію «Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV — середина XVII ст.».

- 2012** — отримав Грамоту «За видатні досягнення в справі відродження культурної спадщини українського народу і вшанування пам'яті гетьмана Івана Мазепи» з почесною відзнакою «Срібний клейнод Родини Мазеп».
- Від **2013** — професор кафедри історії України Київського університету імені Бориса Грінченка.
- 2014** — публікація біобібліографічного покажчика «Щербак Віталій Олексійович» в серії «Вчені — ювіляри Київського університету імені Бориса Грінченка».
- 2015–2021** — голова спеціалізованої вченої ради по захисту дисертацій з історії в Київському університеті імені Бориса Грінченка.
- Від **2016** — головний редактор наукового журналу «Київські історичні студії» Київського університету імені Бориса Грінченка.

II.

НАУКОВИЙ ДОРОБОК ПРОФЕСОРА В. О. ЩЕРБАКА

Дисертації та автореферати дисертацій на здобуття наукового ступеня

1. *Щербак В. А. Народные движения на Украине во второй четверти XVII в. : дис. ... канд. ист. наук : 07.00.02 / Виталий Алексеевич Щербак ; Ин-т истории АН УССР. — Киев, 1986. — 208 с.*
2. *Щербак В. А. Народные движения на Украине во второй четверти XVII в. : автореф. дис. ... канд. ист. наук : 07.00.02 / Виталий Алексеевич Щербак ; Ин-т истории АН УССР. — Киев, 1986. — 17 с.*
3. *Щербак В. О. Формування козацького стану в Україні (друга половина XV — середина XVII ст.) : дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.01 / Віталій Олексійович Щербак ; Ін-т історії України НАН України. — Київ, 1998. — 377 с.*
4. *Щербак В. О. Формування козацького стану в Україні (друга половина XV — середина XVII ст.) : автореф. дис. д-ра іст. наук : 07.00.01 / Віталій Олексійович Щербак ; Ін-т історії України НАН України. — Київ, 1998. — 31 с.*

Монографії

5. *Щербак В. О. Антифеодальні рухи на Україні напередодні визвольної війни 1648–1654 рр. / В. О. Щербак. — Київ : Наукова думка, 1989. — 127 с.*
6. *Щербак В. О. Формування козацького стану в Україні : друга половина XV — середина XVII ст. / В. О. Щербак. — Київ : Ін-т історії України НАН України, 1997. — 180 с.*
7. *Щербак В. О. Українське козацтво : формування соціального стану. Друга половина XV — середина XVII ст. / В. О. Щербак. — Київ : КМ Академія, 2000. — 295 с.*

8. **Щербак В. О.** Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV — середина XVII ст. / В. О. Щербак. — Вид. 2-ге. — Київ : КМ Академія, 2006. — 300 с.
9. **Щербак В. О.** Державна ідея в ранньомодерній Україні : монографія / В. О. Щербак. — Вінниця : Твори, 2019. — 220 с.

Публікації

*(розділи у колективних монографіях,
статті у фахових, наукових, науково-методичних
та періодичних виданнях, збірниках наукових праць,
енциклопедіях, матеріали конференцій)*

1980

10. **Щербак В. О.** Повстання 1630 року на Україні під проводом Тараса Федоровича / В. О. Щербак // Український історичний журнал. — 1980. — № 11. — С. 120–123.

1981

11. **Щербак В. О.** Економічне становище Києва у XVIII ст. / В. О. Щербак // Український історичний журнал. — 1981. — № 11. — С. 53–60.

1982

12. **Щербак В. О.** Науково-теоретичний семінар з історії Києва / В. О. Щербак // Український історичний журнал. — 1982. — № 1. — С. 156.
13. **Щербак В. А.** Географический указатель / В. А. Щербак // История Киева : в трех томах, четырех книгах / ред. кол. : Ю. Ю. Кондуфор (глав. ред.). — Киев : Наукова думка, 1982. — Т. 1. — С. 396–403.

1983

14. Гуржий А. И., **Щербак В. А.** Социально-экономическое развитие и административное устройство города (XVIII в.) / А. И. Гуржий, В. А. Щербак // История Киева : в трех томах, четырех книгах / ред. кол. : Ю. Ю. Кондуфор (глав. ред.). — Киев : Наукова думка, 1983. — Т. 2. — С. 57–74.
15. **Щербак В. А.** Географический указатель / В. А. Щербак // История Украинской ССР / ред. кол. : Ю. Ю. Кондуфор (глав. ред.). — Киев : Наукова думка, 1983. — Т. 3. — С. 694–709.

1984

16. **Щербак В. О.** Антифеодальна боротьба народних мас України напередодні визвольної війни 1648–1654 рр. / В. О. Щербак // Український історичний журнал. — 1984. — № 8. — С. 117–123.
17. **Щербак В. А.** Народные движения на Украине в 30-х годах XVII в. / В. А. Щербак // Актуальные вопросы исторической науки. — Киев, 1984. — С. 19–21.
18. **Щербак В. О.** Пам'ятні місця Лівобережної України, пов'язані з антифеодальною боротьбою народних мас напередодні визвольної війни 1648–1654 рр. / В. О. Щербак // Матеріали до зводу пам'яток історії та культури народів СРСР по Українській РСР. — Київ, 1984. — Вип. 1. — С. 59–61.

1985

19. **Щербак В. О.** Повстання запорожців 1635 р. (до 350-річчя) / В. О. Щербак // Український історичний журнал. — 1985. — № 9. — С. 144–146.
20. **Щербак В. А.** Показачивание как форма антифеодальной борьбы на Украине в первой половине XVII в. / В. А. Щербак // Феодализм в России: юбилейные чтения, посвященные 80-летию со дня рождения академика Льва Владимировича Черепнина : тезисы докл. и общ. — Москва, 1985. — С. 196–198.

1986

21. Гуржій О. І., **Щербак В. О.** Соціально-економічний розвиток і адміністративний устрій міста (XVIII ст.) / О. І. Гуржій, В. О. Щербак // Історія Києва : в трьох томах, чотирьох книгах / ред. кол. : Ю. Ю. Кондуфор (гол. ред.). — Київ : Наукова думка, 1986. — Т. 2. — С. 53–69.
22. **Щербак В. О.** Географічний показчик / В. О. Щербак // Історія Києва. В трьох томах чотирьох книгах / ред. кол. : Ю. Ю. Кондуфор (гол. ред.). — Київ : Наукова думка, 1986. — Т. 1. — С. 372–379.
23. **Щербак В. О.** Еволюція козацького стану на Україні в період розвинутого феодалізму / В. О. Щербак // Український історичний журнал. — 1986. — № 12. — С. 100–101.
24. **Щербак В. А.** Историография антифеодальной и освободительной борьбы народных масс Украины во второй половине XIII — первой половине XVII ст. / В. А. Щербак // Историография истории Украинской ССР / ред. кол. : И. С. Хмель (отв. ред.). — Киев : Наукова думка, 1986. — С. 72–83.

25. **Щербак В. О.** Нове про антифеодальні рухи на Україні в 30-х роках XVII ст. / В. О. Щербак // Феодалізм: економіка, класова боротьба, культура : зб. наук. праць / ред. кол. : Г. Я. Сергієнко (гол. ред.). — Київ : Наукова думка, 1986. — С. 73–85.

1987

26. Смолій В. А., **Щербак В. О.** До 350-річчя початку селянсько-козацького повстання на Україні 1637–1638 рр. / В. А. Смолій, В. О. Щербак // Український історичний журнал. — 1987. — № 5. — С. 132–135.
27. **Щербак В. О.** До питання про еволюцію класово-станової структури феодального суспільства України в XIV — першій половині XVII ст. / В. О. Щербак // Український історичний журнал. — 1987. — № 2. — С. 83–91.

1988

28. **Щербак В. О.** Антифеодальна боротьба народних мас Волині в 40-х роках XVII ст. / В. О. Щербак // Минуле і сучасне Волині : тези II Волинської істор.-краєзн. конф. — Луцьк, 1988. — С. 163–165.
29. Євселенський Л., **Щербак В.** Бій біля Курукова (До питання повстання під проводом Марка Жмайла на Україні) / Л. Євселенський, В. Щербак // Кременчуцька зоря. — 1988. — 17 березня. — С. 3.
30. **Щербак В. О.** Мемуари як джерело для вивчення історії українського козацтва кінця XVI — XVII ст. / В. О. Щербак // Українська археографія: сучасний стан та перспективи розвитку : тези допов. республ. наради. — Київ, 1988. — С. 48–49.
31. **Щербак В. О.** На шляху боротьби за воз'єднання / В. О. Щербак // Книга для читання з історії Української РСР (7–8 класи) / ред. Г. Я. Сергієнко. — Київ : Радянська школа, 1988. — С. 53–59.

1989

32. **Щербак В. А.** Борьба против католицизма на Украине в первой половине XVII в. / В. А. Щербак // Православие: история и современность : матер. науч.-теор. конф. — Киев, 1988. — С. 34–36.
33. **Щербак В. А.** На пути борьбы за воссоединение / В. А. Щербак // Книга для чтения по истории Украинской ССР (7–8 классы) / ред. Г. Я. Сергиенко. — Киев : Радянська школа, 1989. — С. 55–61.
34. **Щербак В. А.** Обострение социальных противоречий на Украине в XVI в. и государственное законодательство Великого княжества Литовского // В. А. Щербак // Третий Литовский Статут 1588 года : ма-

тер. респ. науч. конф., посвященной 400-летию Третьего Статута. — Вильнюс, 1989. — С. 190–196.

35. **Щербак В. О.** В яких битвах українське козацтво довело, що воно було захисником не лише України та Росії, але й Центральної Європи? / В. О. Щербак // Історія України в запитаннях і відповідях / ред. Л. А. Чайка. — Київ : Знання, 1989. — Вип. 1. — С. 15–17.
36. **Щербак В. О.** Гетьман Петро Сагайдачний / В. О. Щербак // Вісті з України. — 1989. — № 20. — С. 3.
37. **Щербак В. О.** Засновника Москви поховано в Києві / В. О. Щербак // Наука і суспільство. — 1989. — № 3. — С. 56.
38. **Щербак В. О.** Соціальне та правове становище міщанства Правобережної України в XVI ст. / В. О. Щербак // Історичні дослідження. Вітчизняна історія : зб. наук. праць. — Київ, 1989. — Вип. 15. — С. 21–25.

1990

39. Боряк Г. В., **Щербак В. О.** Коментарі / Г. В. Боряк, В. О. Щербак // Гійом Левассер де Боплан. Опис України, кількох провінцій Королівства Польського, що тягнуться від кордонів Московії до границь Трансильванії, разом з їхніми звичаями, способом життя і ведення воен / переклад : Я. П. Кравця, З. П. Борисюк. — Київ : Наукова думка, 1990. — С. 116–208.
40. Кузнецов В. І., **Щербак В. О.** Про шляхи перебудови суспільствознавства / В. І. Кузнецов, В. О. Щербак // Вісник АН УРСР. — 1990. — № 11. — С. 7–14.
41. Сас П. М., **Щербак В. О.** Літописна оповідь про Малу Росію / П. М. Сас, В. О. Щербак // Наука і суспільство. — 1990. — № 10. — С. 50–54.
42. **Щербак В. О.** Джерела формування українського козацтва / В. О. Щербак // Український історичний журнал. — 1990. — № 12. — С. 18–20.
43. **Щербак В. О.** Етнічні аспекти еволюції класово-станової структури української народності / В. О. Щербак // Українська народність: нариси соціально-економічної та етнополітичної історії / ред. кол. : Ю. Ю. Кондуфор (відп. ред.) та ін. — Київ : Наукова думка, 1990. — С. 303–333.
44. **Щербак В. О.** Перша республіканська конференція з історії запорозького козацтва / В. О. Щербак // Український історичний журнал. — 1990. — № 7. — С. 156.
45. **Щербак В. О.** Роль Запорозької Січі у формуванні козацтва на Україні / В. О. Щербак // Проблеми запорозького козацтва в су-

часній науці та музейній практиці : матеріали першої республ. наук.-практ. конф. — Дніпропетровськ, 1990. — С. 29–31.

46. **Щербак В. О.** Щоденник Шимона Окозьського 1637–1638 рр. як історичне джерело / В. О. Щербак // Вісник Київ. ун-ту. Історичні науки / ред. кол.: В. О. Замлинський (гол. ред.). — Київ, 1990. — Вип. 32. — С. 7–83.
47. **Щербак В. О.** Щоденник Шимона Окозьського як джерело для вивчення історії антифеодальних рухів на Україні в першій половині XVII ст. / В. О. Щербак // Феодалізм на Україні : зб. наук. пр. / ред. кол. : В. А. Смолій (відп. ред.). — Київ : Наукова думка, 1990. — С. 132–141.

1991

48. **Щербак В. О.** Козацтво в класово-становій структурі українського суспільства (друга половина XV — середина XVII ст.) / В. О. Щербак // Український історичний журнал. — 1991. — № 11. — С. 43–52.
49. **Щербак В. О.** Міжнародна наукова конференція, присвячена 500-річчю українського козацтва / В. О. Щербак // Український історичний журнал. — 1991. — № 10. — С. 153–156.
50. **Щербак В. О.** Народні рухи на Україні в першій половині XVII ст. / В. О. Щербак // Історія України. Від найдавніших часів до кінця XVIII ст.: курс лекцій / авт. кол. : Л. Г. Мельник (кер.) та ін. — Київ : Либідь, 1991. — Кн. 1. — С. 191–209.
51. **Щербак В. О.** Сутність «Березневих статей» 1654 р. / В. О. Щербак // Пам'ятки України. — 1991. — № 2. — С. 3.
52. **Щербак В. О.** Україна в політичних планах Швеції, Польщі і Російської держави в другій половині 20-х — на початку 30-х років XVII ст. / В. О. Щербак // Україна і Польща в період феодалізму : зб. наук. праць / ред. кол. : В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. — Київ : Наукова думка, 1991. — С. 98–104.

1992

53. **Щербак В. О.** Перша селянська війна у Росії. Боротьба проти польської та шведської інтервенції / В. О. Щербак // Історія народів Росії. Від найдавніших часів до середини XVIII ст. : курс лекцій / авт. кол. : Я. М. Серіщев (кер.) та ін. — Київ : НМК ВО, 1992. — С. 160–175.
54. **Щербак В. О.** Рада в житті українського козацтва до середини XVII ст. / В. О. Щербак // Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку. Матеріали Других всеукраїнських істор. читань / ред. кол. : В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. — Черкаси, 1992. — С. 17–19.

55. **Щербак В. О.** Російська держава наприкінці XV — у XVI ст. Завершення об'єднання руських земель. Внутрішня та зовнішня політика Московської держави / В. О. Щербак // Історія народів Росії. Від найдавніших часів до середини XVIII ст. : курс лекцій / авт. кол. : Я. М. Серіщев (кер.) та ін. — Київ : НМК ВО, 1992. — С. 146–160.

1993

56. Страшко В., **Щербак В.** Примітки / В. Страшко, В. Щербак // Селянський рух на Україні 1569–1647 рр. : збірник документів і матеріалів / ред. кол. : М. Г. Крикун (відп. ред.) та ін. — Київ : Наукова думка, 1993. — С. 356–362.
57. **Щербак В. О.** Іван Підкова / В. О. Щербак // Історія України в особах: IX — XVIII ст. / авт. кол. : В. Замлинський (кер.) та ін. — Київ : Україна, 1993. — С. 216–220.
58. **Щербак В. О.** Козацтво в структурі українського суспільства (друга половина XV — середина XVII ст.) / В. О. Щербак // Українське козацтво: витоки, еволюція, спадщина : матеріали міжнар. наук. конф., присвяченої 500-річчю укр. козацтва / ред. кол. : В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. — Київ : Ін-т історії України АН України, 1993. — Вип. 1. — С. 46–55.
59. **Щербак В. О.** Козацтво і православ'я / В. О. Щербак // Київська старовина. — 1993. — № 5. — С. 71–77.
60. **Щербак В. О.** Конфесійний фактор у взаємовідносинах українського козацтва з урядом Речі Посполитої до середини XVII ст. / В. О. Щербак // Україна — Польща : історична спадщина і суспільна свідомість : зб. наук. праць / ред. кол. : С. Ульяновська (відп. ред.) та ін. — Київ : Либідь, 1993. — С. 87–96.
61. **Щербак В. О.** Становлення вищого законодавчого органу Української козацької держави / В. О. Щербак // Українська державність: історія і сучасність : матеріали наук. конф. — Київ, 1993. — С. 88–90.
62. **Щербак В. О.** Становлення козацького права / В. О. Щербак // Українська козацька держава : витоки та шляхи історичного розвитку : матеріали Третіх всеукраїнських істор. читань / ред. кол. : В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. — Київ-Черкаси, 1993. — С. 157–161.
63. **Щербак В. О.** Тарас Федорович / В. О. Щербак // Історія України в особах : IX — XVIII ст. / авт. кол. : В. Замлинський (кер.) та ін. — Київ : Україна, 1993. — С. 273–280.

1994

64. Сас П. М., **Щербак В. О.** М. Історія України у висвітленні О. І. Рігельмана / вступна стаття П. М. Сас, В. О. Щербак // Літописна

- оповідь про Малу Росію та її народ і козаків узагалі / О. І. Рігельман; упоряд., вступ. ст. та примітки : П. М. Сас, В. О. Щербак. — Київ : Либідь, 1994. — С. 5–31.
65. **Щербак В. О.** Джерела формування українського козацтва / В. О. Щербак // Український історичний журнал. — 1994. — № 2–3. — С. 75–83.
66. **Щербак В. О.** До витоків українського козацтва / В. О. Щербак // Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку : матеріали Четвертих всеукраїнських істор. читань / ред. кол. : В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. — Київ, 1994. — С. 61–66.
67. **Щербак В. О.** Іван Сулима / В. О. Щербак // Володарі гетьманської булави : історичні портрети / ред. О. М. Дмитренко. — Київ : Варта, 1994. — С. 141–151.
68. **Щербак В. О.** Тарас Федорович / В. О. Щербак // Володарі гетьманської булави: історичні портрети / ред. О. М. Дмитренко. — Київ : Варта, 1994. — С. 153–163.
69. **Щербак В. О.** Право як станова ознака українського козацтва другої половини XVI — першої половини XVII ст. / В. О. Щербак // На чолі козацької держави. Деякі аспекти історії Визвольної війни українського народу середини XVII ст. — Рівне, 1994. — Вип. 1. — С. 29–51.
70. **Щербак В. О.** Формування козацького землеволодіння (XVI — перша половина XVII ст.) / В. О. Щербак // Середньовічна Україна : зб. наук. праць / ред. кол. : В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. — Київ : Наукова думка, 1994. — Вип. 1. — С. 62–71.

1995

71. Мицик Ю. А., **Щербак В. О.** «Postanowienie na Akademii Ostrojskiej» / Ю. А. Мицик, В. О. Щербак // Острозька давнина : дослідження і матеріали / відп. ред. І. Мицько ; Ін-т українознав. ім. І. Крип'якевича НАН України. — Львів, 1995. — Т. 1 : Збірник статей. — С. 120–121.
72. **Щербак В. О.** Запорозька Січ як фактор консолідації українського козацтва до середини XVII ст. / В. О. Щербак // Український історичний журнал. — 1995. — № 5. — С. 66–71.
73. **Щербак В. О.** Нова влада (до початків формування козацької старшини) / В. О. Щербак // Неопалима купина. — 1995. — № 5. — С. 187–192.
74. **Щербак В. О.** Слово до читача / В. О. Щербак // Коли земля стогнала : друга половина XVI — перша половина XVII ст. / упоряд. і передм. В. О. Щербака. — Київ : Україна, 1995. — С. 5–17. — (Історія України в прозових творах та документах).

75. **Щербак В. О.** Чинники становлення козацької самосвідомості / В. О. Щербак // Українська козацька держава : витоки та шляхи історичного розвитку : матеріали П'ятих всеукраїнських істор. читань / ред. кол. : В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. — Київ-Черкаси, 1995. — С. 93–97.
76. **Щербак В. О.** Іван Сулима / В. О. Щербак // Володарі гетьманської булави : історичні портрети / ред. О. М. Дмитренко. — Вид. 2-ге. — Київ : Варта, 1995. — С. 141–151.
77. **Щербак В. О.** Тарас Федорович / В. О. Щербак // Володарі гетьманської булави : історичні портрети / ред. О. М. Дмитренко. — Вид. 2-ге. — Київ : Варта, 1995. — С. 153–163.

1996

78. **Щербак В. А.** Хрестоматія документальних матеріалів по історії України. Коментарії / В. А. Щербак // Ілюстрована історія України / М. Грушевський ; сост. И. Брояк. — Репр. изд. — Киев : Левада, 1996. — С. 628–679.
79. **Щербак В. О.** Державотворчі процеси в Україні XVII — XVIII ст. / В. О. Щербак // Україна : людина, суспільство, природа: друга щорічна наукова конференція НАУКМА. — Київ : КМ Академія, 1996. — С. 41–42.
80. **Щербак В. О.** Утвердження козацького стану в Україні (XVI — перша половина XVII ст.) / В. О. Щербак // Богдан Хмельницький та його доба : матеріали міжнар. наук. конф., присвяченої 400-річчю від дня народження Великого Гетьмана / ред. В. А. Смолій. — Київ, 1996. — С. 29–33.

1997

81. **Щербак В. О.** Байбуза Тихін / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 50.
82. **Щербак В. О.** Бородавка Яків / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 66.
83. **Щербак В. О.** Бут (Павлюк) Павло / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 73.
84. **Щербак В. О.** Вишневецький Ярема / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк,

- С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 85.
85. **Щербак В. О.** Вільшанська угода 1617 / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 89.
86. **Щербак В. О.** Владислав IV Ваза / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 91.
87. **Щербак В. О.** Голуб Оліфер / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 115–116.
88. **Щербак В. О.** Гуня Дмитро / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 124.
89. **Щербак В. О.** Дике поле / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 132–133.
90. **Щербак В. О.** Діденко Андрій / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 134.
91. **Щербак В. О.** Дмитро Гуня / В. О. Щербак // Історія України в особах: Литовсько-польська доба / упоряд. О. В. Русина. — Київ : Україна, 1997. — С. 266–270.
92. **Щербак В. О.** Дорошенко Михайло / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 139.
93. **Щербак В. О.** Жмайло Марко / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 153.
94. **Щербак В. О.** Запорозьке козацтво / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 159.

95. **Щербак В. О.** Іван Підкова / В. О. Щербак // Історія України в особах: Литовсько-польська доба / упоряд. О. В. Русина. — Київ : Україна, 1997. — С. 227–231.
96. **Щербак В. О.** Іван Сулима / В. О. Щербак // Історія України в особах: Литовсько-польська доба / упоряд. О. В. Русина. — Київ : Україна, 1997. — С. 247–253.
97. **Щербак В. О.** Іов Борецький / В. О. Щербак // Історія України в особах: Литовсько-польська доба / упоряд. О. В. Русина. — Київ : Україна, 1997. — С. 163–168.
98. **Щербак В. О.** Кисіль Адам / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 195.
99. **Щербак В. О.** Кіш / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 198.
100. **Щербак В. О.** Кішка Самійло / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол.: В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 198.
101. **Щербак В. О.** Козацтво / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 200–201.
102. **Щербак В. О.** Козацька верхівка другої половини XVI — XVII ст. / В. О. Щербак // Київська старовина. — 1997. — № 5. — С. 3–12.
103. **Щербак В. О.** Крутневич Гаврило / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 223.
104. **Щербак В. О.** Кулага (Петражицький) Іван / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 224.
105. **Щербак В. О.** Лясота Еріх / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 242.
106. **Щербак В. О.** Нереєстрові козаки / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк,

- С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 272.
107. **Щербак В. О.** Ординація реєстрового запорозького війська 1638 / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 285.
108. **Щербак В. О.** Основні етапи формування козацького стану в Україні (кінець XV — середина XVII ст.) / В. О. Щербак // Запорозьке козацтво в українській історії, культурі та національній самосвідомості : матеріали міжнар. наук. конф. / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.) та ін. — Київ-Запоріжжя, 1997. — С. 148–154.
109. **Щербак В. О.** Острянин Яків / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 291.
110. **Щербак В. О.** Павло Бут / В. О. Щербак // Історія України в особах: Литовсько-польська доба / упоряд. О. В. Русина. — Київ : Україна, 1997. — С. 253–260.
111. **Щербак В. О.** Підкова Іван / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 308.
112. **Щербак В. О.** Потоцький Микола / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 321.
113. **Щербак В. О.** Рада козацька / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 329.
114. **Щербак В. О.** Реєстрове козацтво / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 335.
115. **Щербак В. О.** Реєстрові козаки на державній службі / В. О. Щербак // Середньовічна Україна : зб. наук. праць / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.) та ін. — Київ : Наукова думка, 1997. — Вип. 2. — С. 108–126.
116. **Щербак В. О.** Січ / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 362.

117. **Щербак В. О.** Сулима Іван / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 380.
118. **Щербак В. О.** Тарас Федорович / В. О. Щербак // Історія України в особах: Литовсько-польська доба / упоряд. О. В. Русина. — Київ : Україна, 1997. — С. 240–247.
119. **Щербак В. О.** Томиленко Василь / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 390.
120. **Щербак В. О.** Федорович Тарас (Трясило) / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 421.
121. **Щербак В. О.** Хотинська війна 1621 / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 431.
122. **Щербак В. О.** Чисельність українського козацтва напередодні Хмельниччини / В. О. Щербак // Запорозьке козацтво в українській історії, культурі та національній самосвідомості : матеріали міжн. наук. конф. / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.) та ін. — Київ ; Запоріжжя, 1997. — С. 47–48.
123. **Щербак В. О.** Чоновицький Войтех / В. О. Щербак // Малий словник історії України / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик, В. Даниленко, М. Коваль та ін. — Київ : Либідь, 1997. — С. 443.
124. **Щербак В. О.** Яків Острянин / В. О. Щербак // Історія України в особах: Литовсько-польська доба / упоряд. О. В. Русина. — Київ : Україна, 1997. — С. 260–266.
125. **Щербак В. О.** Яків Острянин / В. О. Щербак // Український історичний журнал. — 1997. — № 6. — С. 71–77.

1998

126. Мицик Ю., Станіславський В. **Щербак В.** Чортомлицька Січ (1652–1709 рр.) / Ю. Мицик, В. Станіславський, В. Щербак // Козацькі січі (нарис з історії українського козацтва XVI–XIX ст.) / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Щербак (наук. ред.), Т. Чухліб (упоряд.). — Київ ; Запоріжжя, 1998. — С. 86–108.

127. Пасюк Н., **Щербак В.** Картохсхема розташування козацьких січей / Н. Пасюк, В. Щербак // Козацькі січі (нариси з історії українського козацтва XVI–XIX ст.) / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Щербак (наук. ред.), Т. Чухліб (упоряд.). — Київ ; Запоріжжя, 1998. — С. 242–243.
128. Сокульський А., **Щербак В.** Предтеча козацької твердині на Запорозжі / А. Сокульський, В. Щербак // Козацькі січі (нариси з історії українського козацтва XVI–XIX ст.) / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Щербак (наук. ред.), Т. Чухліб (упоряд.). — Київ ; Запоріжжя, 1998. — С. 15–21.
129. **Щербак В.** Базавлуцька Січ (1593–1638 рр.) / В. Щербак // Козацькі січі (нариси з історії українського козацтва XVI–XIX ст.) / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Щербак (наук. ред.), Т. Чухліб (упоряд.). — Київ ; Запоріжжя, 1998. — С. 45–64.
130. **Щербак В. О.** Базавлуцька Січ / В. О. Щербак // Пам'ять століть. — 1998. — № 4. — С. 73–81.
131. **Щербак В. О.** Взаємовідносини козацтва з королівською та місцевою владою у другій половині XVI — першій половині XVII ст. / В. О. Щербак // Україна : людина, суспільство, природа : четверта щорічна наукова конференція НАУКМА. — Київ : КМ Академія, 1998. — С. 43.
132. **Щербак В. О.** Динаміка зростання чисельності українського козацтва до середини XVII ст. / В. О. Щербак // Національно-визвольна війна українського народу середини XVII століття : політика, ідеологія, військове мистецтво / ред. В. А. Смолій. — Київ : Генеза, 1998. — С. 53–61.
133. **Щербак В. О.** Історичні передумови виникнення українського козацтва / В. О. Щербак // Південна Україна: проблеми історичних досліджень : зб. наук. праць / НАН України ; Ін-т історії України ; ред. кол. : В. А. Смолій (гол. ред.) та ін. — Миколаїв, 1998. — Ч. 1. — С. 79–88.
134. **Щербак В. О.** Особовий та етнічний склад запорожців і реєстрових / В. О. Щербак // Наукові записки. Історія / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія» ; ред. кол. : Ю. А. Мицик (гол. ред.). — Київ : КМ Академія. — 1998. — Т. 3. — С. 75–80.
135. **Щербак В. О.** Чому повстала Україна (До 350-річчя Визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького) / В. О. Щербак // ДІНАУ. — 1998. — 24 березня. — С. 5–6.
136. **Щербак В.** Яків Острянин / В. Щербак // Полководці Війська Запорозького: Історичні портрети / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), В. Щербак (наук. ред.), Т. Чухліб (відп. секретар) ; НАН України ; Інститут історії України ; Науково-дослідний інститут козацтва. — Київ : КМ Академія, 1998. — Кн. 1. — С. 287–298. — (Козацька спадщина).

1999

137. **Щербак В.** Взаємовідносини українського козацтва з місцевою та центральною владою Речі Посполитої (кінець XVI — середина XVII ст.) : конференція під патронатом Прем'єр-Міністрів України і Польщі, (м. Київ, 25-27 червня 1999 р.) / В. Щербак // Україна і Польща у Східно-Центральній Європі : спадок і майбуття / Інститут Центрально-Східної Європи (Львів-Київ), Інститут Центрально-Східної Європи (Люблін) ; упоряд.: Т. Балабушевич, Н. Довженко. — Київ : Книжкова друкарня наукової книги, 1999. — С. 100–104.
138. **Щербак В. О.** До питання історії козацької доби в Україні / В. О. Щербак // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні : зб. наук. статей / відп. ред. Д. Я. Телегін. — Київ : Часи козацькі, 1999. — Вип. 8. — С. 241–242.
139. **Щербак В. О.** Максим Кривоніс / В. О. Щербак // Слава українського козацтва / П. Кардаш, С. Кот. — Мельборн ; Київ : Фортуна, 1999. — С. 98–99.
140. **Щербак В. О.** Українське козацтво на початку своєї історії / В. О. Щербак // Четвертий міжнародний конгрес україністів : доповіді та повідомлення : 26-29 серпня 1999 р. Південь України, м. Одеса / ред. Я. Д. Ісаєвич ; Одеський держ. ун-т ім. І. І. Мечникова. — Одеса ; Київ ; Львів, 1999. — Ч. 1. — С. 143–147.

2000

141. **Щербак В. О.** Витоки та становлення козацького права / В. О. Щербак // Україна в Центрально-Східній Європі : студії з історії XI — XVIII століть / ред. кол. : В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. — Київ, 2000. — С. 119–127.
142. **Щербак В. О.** Рядове козацтво за польської доби: характер занять, здобуття і відстоювання станових прав / В. О. Щербак // Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку / ред. кол. : В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. — Київ, 2000. — Вип. 7. — С. 52–62.
143. **Щербак В. О.** Формування козацької самосвідомості (кінець XVI — перша половина XVII ст.) / В. О. Щербак // Наукові записки. Історичні науки / Нац. ун-т «Кієво-Могилянська академія» ; ред. кол. : Ю. А. Мицик (гол. ред.). — Київ : КМ Академія, 2000. — Т. 18. — С. 50–55.

2001

144. **Щербак В. О.** Гордієнко (Гордієнко-Головко) Кость / В. О. Щербак // Кієво-Могилянська академія в іменах, XVII–XVIII ст. : енциклопе-

дичне видання / відп. ред. В. С. Брюховецький ; наук. ред., упоряд. З. І. Хижняк. — Київ : КМ Академія, 2001. — С. 145–146.

145. **Щербак В. О.** Зростання чисельності українського козацтва (кінець XVI — середина XVII ст.) / В. О. Щербак // Наукові записки. Історичні науки / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія» ; ред. кол. : Ю. А. Мицик (гол. ред.). — Київ : КМ Академія, 2001. — Т. 19. — С. 37–42.

2002

146. **Щербак В. О.** Байбуза Тихон / В. О. Щербак // Українське козацтво : мала енциклопедія / ред. кол. : С. Р. Лях (відп. ред.) та ін. — Київ : Генеза ; Запоріжжя : Прем'єр, 2002. — С. 26.
147. **Щербак В. О.** Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний / В. О. Щербак // Історичний календар 2002 р. — Київ, 2002. — С. 194–200.
148. **Щербак В. О.** Голуб Олифер / В. О. Щербак // Українське козацтво : мала енциклопедія / ред. кол. : С. Р. Лях (відп. ред.) та ін. — Київ : Генеза ; Запоріжжя : Прем'єр, 2002. — С. 109.
149. **Щербак В. О.** Гуня Дмитро / В. О. Щербак // Українське козацтво : мала енциклопедія / ред. кол. : С. Р. Лях (відп. ред.). — Київ : Генеза ; Запоріжжя : Прем'єр, 2002. — С. 120–121.
150. **Щербак В. О.** Дашкевич (Дашкович) Остафій (Остап, Євстахій) / В. О. Щербак // Українське козацтво : мала енциклопедія / ред. кол. : С. Р. Лях (відп. ред.) та ін. — Київ : Генеза ; Запоріжжя : Прем'єр, 2002. — С. 124–125.
151. **Щербак В. О.** Діденко Андрій / В. О. Щербак // Українське козацтво : мала енциклопедія / ред. кол. : С. Р. Лях (відп. ред.) та ін. — Київ : Генеза ; Запоріжжя : Прем'єр, 2002. — С. 131.
152. **Щербак В. О.** Жмайло Марко / В. О. Щербак // Українське козацтво : мала енциклопедія / ред. кол. : С. Р. Лях (відп. ред.) та ін. — Київ : Генеза ; Запоріжжя : Прем'єр, 2002. — С. 151.
153. **Щербак В. О.** Іван Сулима / В. О. Щербак // Народжені Україною : мемор. альманах у 2 т. / гол. ред. О. Онопрієнко. — Київ : ЄВРОІМІДЖ, 2002. — Т. 2. — С. 582–583. — (Золоті імена України).
154. **Щербак В. О.** Козацтво і православ'я / В. О. Щербак // Український церковно-історичний журнал. — Київ, 2002. — № 2. — С. 45–51.
155. **Щербак В. О.** Козацький реєстр 1638 р. як історичне джерело / В. О. Щербак // Наукові записки. Історичні науки / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія» ; ред. кол. : Ю. А. Мицик (гол. ред.) та ін. — Київ : КМ Академія, 2002. — Т. 20. — Ч. 2. — С. 15–19.

156. **Щербак В. О.** Острянин Яків / В. О. Щербак // Українське козацтво : мала енциклопедія / ред. кол. : С. Р. Лях (відп. ред.) та ін. — Київ : Генеза ; Запоріжжя : Прем'єр, 2002. — С. 363.
157. **Щербак В. О.** Павлюк Павло Михнович / В. О. Щербак // Українське козацтво : мала енциклопедія / ред. кол. : С. Р. Лях (відп. ред.) та ін. — Київ : Генеза ; Запоріжжя : Прем'єр, 2002. — С. 366.
158. **Щербак В. О.** Петро Дорошенко / В. О. Щербак // Народжені Україною : мемор. альманах у 2 т. / гол. ред. О. Онопрієнко. — Київ : ЄВРОІМІДЖ, 2002. — Т. 1. — С. 572–573. — (Золоті імена України).
159. **Щербак В. О.** Сулима Іван / В. О. Щербак // Українське козацтво : мала енциклопедія / ред. кол. : С. Р. Лях (відп. ред.). — Київ : Генеза ; Запоріжжя : Прем'єр, 2002. — С. 471.
160. **Щербак В. О.** Українське козацтво в суспільно-політичному житті Речі Посполитої (XVI — перша половина XVII ст.) / В. О. Щербак // Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до XVIII ст.) / ред. кол. : В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. — Київ, 2002. — Вип. 2. — С. 172–199.
161. **Щербак В. О.** Федорович Тарас / В. О. Щербак // Українське козацтво : мала енциклопедія / ред. кол. : С. Р. Лях (відп. ред.) та ін. — Київ : Генеза; Запоріжжя : Прем'єр, 2002. — С. 598.

2003

162. **Щербак В. О.** Базавлуцька Січ / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2003. — Т. 1. — С. 165.
163. **Щербак В. О.** Байбуза Тихон / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2003. — Т. 1. — С. 166.
164. **Щербак В. О.** Байдак / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2003. — Т. 1. — С. 167.
165. **Щербак В. О.** Бут (Павлюк) Павло Михнович / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2003. — Т. 1. — С. 415.
166. **Щербак В. О.** Великий луг / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2003. — Т. 1. — С. 466.
167. **Щербак В. О.** Вестфальський мир 1648 / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2003. — Т. 1. — С. 496–497.

168. **Щербак В. О.** Вишневецький Ярема / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2003. — Т. 1. — С. 519.
169. **Щербак В. О.** Вільшанська угода 1617 / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2003. — Т. 1. — С. 564.
170. **Щербак В. О.** Владислав III Варненчик / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2003. — Т. 1. — С. 587.
171. **Щербак В. О.** Переяславська рада і українське козацтво / В. О. Щербак // Переяславська рада: історичне значення та політичні наслідки : матеріали «круглого столу» / упоряд. М. Т. Товкайло. — Київ : Просвіта, 2003. — С. 81–85.
172. **Щербак В. О.** Приклади відданості справі за козацької доби / В. О. Щербак // Проблеми освіти : науково-методичний збірник / ред. кол. : В. Г. Кремень (гол. ред.) та ін. — Київ, 2003. — Вип. 33. — С. 131–132.
173. **Щербак В. О.** Утвердження станової свідомості українського козацтва в першій половині XVII ст. / В. О. Щербак // Питання історії України : зб. наук. статей / ред. кол. : В. М. Ботушанський (наук. ред.) та ін. — Чернівці : Зелена Буковина, 2003. — Т. 6 : На пошану професора Павла Михайлини. — С. 79–83.

2004

174. **Щербак В. А.** Украина в политических планах Швеции и Московского государства во второй половине 20-х — начале 30-х годов XVII в. / В. А. Щербак // Украина и соседние государства в XVII веке : материалы междунар. конф. / отв. ред. Т. Г. Яковлева. — Санкт-Петербург : Скиф, 2004. — С. 192–202.
175. **Щербак В. О.** «Козацький слід» у вітчизняній історії XVI — XVIII ст. / В. О. Щербак // Студії з україністики : зб. наук. праць / ред. Р. Радишевський. — Київ, 2004. — Вип. V. — С. 262–272.
176. **Щербак В. О.** Генеза і становлення українського козацтва / В. О. Щербак // Україна — козацька держава : ілюстрована історія українського козацтва у 5175 фотосвітлинах / авт.-упоряд. В. В. Недяк ; наук. ред.: В. О. Щербак, О. К. Федорук. — Київ : Емма, 2004. — С. 20–30
177. **Щербак В. О.** Гетьманату інститут / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2004. — Т. 2. — С. 101.

178. **Щербак В. О.** Голуб Олифер Остапович / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2004. — Т. 2. — С. 148.
179. **Щербак В. О.** Гулевичівна Єлизавета (Галшка) Васиївна / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2004. — Т. 2. — С. 250.
180. **Щербак В. О.** Гуня Дмитро Тимошевич / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2004. — Т. 2. — С. 255.
181. **Щербак В. О.** Дашкевич (Дашкович) Остафій / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2004. — Т. 2. — С. 295.
182. **Щербак В. О.** Деулінське перемир'я 1618 / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2004. — Т. 2. — С. 371.
183. **Щербак В. О.** Дике поле / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2004. — Т. 2. — С. 381.
184. **Щербак В. О.** Діденко Андрій / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2004. — Т. 2. — С. 399.
185. **Щербак В. О.** Дмитро Вишневецький (Байда) — козак із князів / В. О. Щербак // Україна — козацька держава : ілюстрована історія українського козацтва у 5175 фотосвітлинах / авт.-упоряд. В. В. Недяк ; наук. ред.: В. О. Щербак, О. К. Федорук. — Київ : Емма, 2004. — С. 112–115.
186. **Щербак В. О.** Дорошенко Михайло / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2004. — Т. 2. — С. 456.
187. **Щербак В. О.** Павло Бут / В. О. Щербак // Полководці Війська Запорозького : історичні портрети / ред. кол. : В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. — Київ : ВІК, 2004. — Кн. 2. — С. 69–80.
188. **Щербак В. О.** Соціальний портрет козацької верхівки другої половини XVI — першої половини XVII ст. / В. О. Щербак // «Істину встановлює суд історії» : збірник на пошану Федора Павловича Шевченка / відп. ред. В. А. Смолій. — Київ, 2004. — Т. 2. — С. 183–193.
189. **Щербак В. О.** Тарас Федорович / В. О. Щербак // Полководці Війська Запорозького : історичні портрети / ред. кол. : В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. — Київ : ВІК, 2004. — Кн. 2. — С. 81–96.

190. **Щербак В. О.** Українське козацтво XVI–XVIII ст. у вітчизняній історії / В. О. Щербак // Наукові записки. Історичні науки / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія» ; ред. кол. : Ю. А. Мицик (гол. ред.) та ін. — Київ : КМ Академія, 2004. — Т. 27. — С. 28–34.
191. **Щербак В. О.** Генеза національно-визвольного руху в Україні / В. О. Щербак // Магістеріум. Історичні студії / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія» ; ред. кол. : В. О. Щербак (гол. ред.) та ін. — Київ : КМ Академія, 2004. — Вип. 17. — С. 4–12.
192. Ленченко В. О., **В. О. Щербак.** Козацькі Січі — гнізда волі / В. О. Ленченко, В. О. Щербак // Україна — козацька держава : ілюстрована історія українського козацтва у 5175 фотосвітлинах / авт.-упоряд. В. В. Недяк ; наук. ред.: В. О. Щербак, О. К. Федорук. — Київ : Емма, 2004. — С. 46–53.

2005

193. **Щербак В. О.** Дмитро Вишневецький / В. О. Щербак // Гетьмани України на поштових марках = Hetmans of Ukraine on Postage Stamps / авт. тексту В. Горобець. — Київ : Марка України, 2005. — С. 11–12.
194. **Щербак В. О.** До питання традиції укладання козацьких угод / В. О. Щербак // Переяславська рада та українсько-російська угода 1654 року : історія, історіографія, ідеологія : матеріали міжнародного «круглого столу» / ред. В. А. Смолій. — Київ, 2005. — С. 38–45.
195. **Щербак В. О.** Жмайло Марко / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол.: В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2005. — Т. 3. — С. 162.
196. **Щербак В. О.** Жовнинська битва 1638 / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2005. — Т. 3. — С. 165.
197. **Щербак В. О.** Запорозька Січ / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2005. — Т. 3. — С. 270–275.
198. **Щербак В. О.** І. О. Іванцов про козацьких ватажків 30-х років XVII ст. / В. О. Щербак // Повернення : зб. допов. наук. конф., присвяченої 100-літтю з дня народження українського історика та археолога Івана Овсійовича Іванцова (1904–1941) / упоряд. Г. І. Іванцова-Костенко. — Київ : Інститут історії України НАН України, 2005. — С. 40–42.
199. **Щербак В. О.** Іскра Іван Якович / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2005. — Т. 3. — С. 539.

200. **Щербак В. О.** Петро Сагайдачний / В. О. Щербак // Гетьмани України на поштових марках = Hetmans of Ukraine on Postage Stamps / авт. тексту: В. Горобець ; В. Худолій (авт. ідеї проекту). — Київ : Марка України, 2005. — С. 15–16.
201. **Щербак В. О.** Українське козацтво XVI — першої половини XVII ст. в історіографії / В. О. Щербак // Наукові записки. Історичні науки / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія» ; ред. кол. : В. О. Щербак (гол. ред. та упоряд.) та ін. — Київ : КМ Академія, 2005. — Т. 41. — С. 55–61.

2006

202. Гурбик А. О., **В. О. Щербак.** Генеза та шляхи розвитку запорозького козацтва / А. О. Гурбик, В. О. Щербак // Історія українського козацтва : нариси у двох томах / ред. кол. : В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. — Київ : КМ Академія, 2006. — Т. 1. — С. 532–536.
203. **Щербак В. О.** Базавлуцька та Микитинська Січі / В. О. Щербак // Історія українського козацтва : нариси у двох томах / ред. кол. : В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. — Київ : КМ Академія, 2006. — Т. 1. — С. 548–557.
204. **Щербак В. О.** Байбуза Тихон (2-га пол. 16 ст.) / В. О. Щербак // Українське козацтво : мала енциклопедія / ред. кол. : С. Р. Лях (відп. ред.) та ін. — Вид. 2-ге, доп. і переробл. — Київ : Генеза ; Запоріжжя : Прем'єр, 2006. — С. 26.
205. **Щербак В. О.** Витоки козацького права / В. О. Щербак // Історія українського козацтва : нариси у двох томах / ред. кол. : В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. — Київ : КМ Академія, 2006. — Т. 1. — С. 94–100.
206. **Щербак В. О.** Голуб Олифер (17 ст.) / В. О. Щербак // Українське козацтво : мала енциклопедія / ред. кол. : С. Р. Лях (відп. ред.) та ін. — Вид. 2-ге, доп. і переробл. — Київ : Генеза ; Запоріжжя : Прем'єр, 2006. — С. 133.
207. **Щербак В. О.** Гуня Дмитро (17 ст.) / В. О. Щербак // Українське козацтво : мала енциклопедія / ред. кол. : С. Р. Лях (відп. ред.) та ін. — Вид. 2-ге, доп. і переробл. — Київ : Генеза ; Запоріжжя : Прем'єр, 2006. — С. 145.
208. **Щербак В. О.** Дашкевич (Дашкович) Остафій (Остап, Євстахій) (?–1535) / В. О. Щербак // Українське козацтво : мала енциклопедія / ред. кол. : С. Р. Лях (відп. ред.) та ін. — Вид. 2-ге, доп. і переробл. — Київ : Генеза ; Запоріжжя : Прем'єр, 2006. — С. 155.
209. **Щербак В. О.** Джерела формування українського козацтва / В. О. Щербак // Історія українського козацтва : нариси у двох томах /

- ред. кол. : В. А. Смолій (відп. ред.). — Київ : КМ Академія, 2006. — Т. 1. — С. 65–73.
210. **Щербак В. О.** Діденко Андрій (17 ст.) / В. О. Щербак // Українське козацтво : мала енциклопедія / ред. кол. : С. Р. Лях (відп. ред.) та ін. — Вид. 2-ге, доп. і переробл. — Київ : Генеза; Запоріжжя : Прем'єр, 2006. — С. 156.
211. **Щербак В. О.** Жмайло Марко (17 ст.) / В. О. Щербак // Українське козацтво : мала енциклопедія / ред. кол. : С. Р. Лях (відп. ред.) та ін. — Вид. 2-ге, доп. і переробл. — Київ : Генеза ; Запоріжжя : Прем'єр, 2006. — С. 177.
212. **Щербак В. О.** Козацьке землеволодіння / В. О. Щербак // Історія українського козацтва : нариси у двох томах / ред. кол. : В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. — Київ : КМ Академія, 2006. — Т. 1. — С. 87–93.
213. **Щербак В. О.** Остринин Яків (?-1641) / В. О. Щербак // Українське козацтво : мала енциклопедія / ред. кол. : С. Р. Лях (відп. ред.) та ін. — Вид. 2-ге, доп. і переробл. — Київ : Генеза ; Запоріжжя : Прем'єр, 2006. — С. 427.
214. **Щербак В. О.** Павлюк Павло Михнович (справжнє прізвище Бут ; ?–1638) / В. О. Щербак // Українське козацтво : мала енциклопедія / ред. кол. : С. Р. Лях (відп. ред.) та ін. — Вид. 2-ге, доп. і переробл. — Київ : Генеза; Запоріжжя : Прем'єр, 2006. — С. 431.
215. **Щербак В. О.** Реєстрові козаки на державній службі / В. О. Щербак // Історія українського козацтва : нариси у двох томах / ред. кол. : В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. — Київ : КМ Академія, 2006. — Т. 1. — С. 73–87.
216. **Щербак В. О.** Сулима Іван (?–1635) / В. О. Щербак // Українське козацтво : мала енциклопедія / ред. кол. : С. Р. Лях (відп. ред.) та ін. — Вид. 2-ге, доп. і переробл. — Київ : Генеза; Запоріжжя : Прем'єр, 2006. — С. 557.
217. **Щербак В. О.** Українська історична наука на шляху творчого поступу / В. О. Щербак // Освіта України. — 2006. — 13 червня. — С. 3.
218. **Щербак В. О.** Федорович Тарас / В. О. Щербак // Українське козацтво : мала енциклопедія / ред. кол. : С. Р. Лях (відп. ред.) та ін. — Вид. 2-ге, доп. і переробл. — Київ : Генеза; Запоріжжя : Прем'єр, 2006. — С. 598.

2007

219. **Щербак В. О.** Генеза і становлення українського козацтва / В. О. Щербак // Україна — козацька держава : ілюстрована історія українського козацтва у 5175 фотосвітлинах / авт.-упоряд. В. В. Недяк ; наук. ред.: В. О. Щербак, О. К. Федорук. — Вид. 2-ге. — Київ : Емма, 2007. — С. 20–30.

220. **Щербак В. О.** Дмитро Вишневецький (Байда) — козак із князів / В. О. Щербак // Україна — козацька держава : ілюстрована історія українського козацтва у 5175 фотосвітлинах / авт.-упоряд. В. В. Недяк; наук. ред.: В. О. Щербак, О. К. Федорук. — Вид. 2-ге. — Київ : Емма, 2007. — С. 112–115.
221. **Щербак В. О.** Караїмович Ілляш / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2007. — Т. 4. — С. 105.
222. **Щербак В. О.** Кизим Богдан / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2007. — Т. 4. — С. 200.
223. **Щербак В. О.** Кисіль Адам Григорович / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2007. — Т. 4. — С. 304.
224. **Щербак В. О.** Кіш Запорозької Січі / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2007. — Т. 4. — С. 340.
225. **Щербак В. О.** Кодак / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2007. — Т. 4. — С. 393.
226. **Щербак В. О.** Козак, слово / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2007. — Т. 4. — С. 403.
227. **Щербак В. О.** Козацтво XVI — першої половини XVII ст. як потенційний чинник українського державотворення / В. О. Щербак // Terra Cossacorum: студії з давньої і нової історії України : наук. зб. на пошану д-ра істор. наук, проф. Валерія Степанкова / відп. ред. В. А. Смолій. — Київ : Ін-т історії України НАНУ, 2007. — С. 31–47.
228. **Щербак В. О.** Козацтво українське / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2007. — Т. 4. — С. 408–410.
229. **Щербак В. О.** Козацька старшина / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2007. — Т. 4. — С. 416–417.
230. **Щербак В. О.** Козацька старшина в період Національно-визвольної війни 1648–1657 рр. / В. О. Щербак // Батурицькі читання 2007 : зб. наук. праць / ред. О. Б. Коваленко. — Ніжин : Аспект-поліграф, 2007. — С. 287–291.
231. **Щербак В. О.** Перші козацькі реєстри / В. О. Щербак // Студії з україністики : зб. наук. праць / упоряд. Р. Радішевський. — Київ, 2007. — Вип. VII. — С. 239–251.

232. **Щербак В. О.** Трансформація суспільного статусу козацької старшини в період Національно-визвольної війни 1648–1657 рр. / В. О. Щербак // Наукові записки. Історичні науки / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія»; ред. кол.: В. О. Щербак (гол. ред. та упоряд.) та ін. — Київ: КМ Академія, 2007. — Т. 65. — С. 4–8.
233. Ленченко В. О., **Щербак В. О.** Козацькі Січі — гнізда волі / В. О. Ленченко, В. О. Щербак // Україна — козацька держава: ілюстрована історія українського козацтва у 5175 фотосвітлинах / авт.-упоряд. В. В. Недяк; наук. ред.: В. О. Щербак, О. К. Федорук. — Вид. 2-ге. — Київ: Емма, 2007. — С. 46–53.

2008

234. **Щербак В. О.** Гадяцький трактат в контексті українського державотворення / В. О. Щербак // 350-letcie unii Hadziackiej (1658-2008) / pod red.: Teresy Chynczewskiej-Hennel, Piotra Krolla i Mirosława Nagielskiego. — Warszawa: DiG, 2008. — S. 35–41.
235. **Щербак В. О.** Корсунська рада 1632 / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол.: В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ: Наукова думка, 2008. — Т. 5. — С. 190–191.
236. **Щербак В. О.** Культурно-національне піднесення кінця XVI — першої половини XVII ст. як чинник відродження української державності в ранньомодерну добу / В. О. Щербак // Київські полоністичні студії: зб. наук. праць на пошану проф. Ростислава Радишевського з нагоди його шістдесятиріччя. — Київ, 2008. — Т. 10: Gente Ruthenus — Natione Polonus. — С. 402–407.
237. **Щербак В. О.** Куруківська угода 1625 / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол.: В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ: Наукова думка, 2008. — Т. 5. — С. 529–530.
238. **Щербак В. О.** Роль українського козацтва у становленні національної самосвідомості (кінець XVI — перша половина XVII ст.) / В. О. Щербак // Ucrainica petropolitana: сб. науч. трудов Санкт-Петербургский гос. ун-т. Центр по изучению истории Украины. — СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 2008. — Вып. 2. — С. 91–94.

2009

239. **Щербак В. А.** Гетманщина после Полтавской битвы / В. А. Щербак // Полтавская битва и ее международное значение. Тезисы докл. юбилейной междуна. науч. конф. — Москва, 2009. — С. 24–25.
240. **Щербак В. А.** Гетманщина после Полтавской битвы / В. А. Щербак // Ucrainica petropolitana: сб. науч. тр. / Санкт-Петербургский гос. ун-т.

- Центр по изучению истории Украины. — СПб. : Изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 2009. — Вып. 3. — С. 42–49.
241. **Щербак В. О.** Від Володимира Великого до Володимира Кличка / В. О. Щербак // Віче. — 2009. — № 21 (листопад). — С. 14–15.
242. **Щербак В. О.** До витоків українського козацтва / В. О. Щербак // Чорноморська минувшина / гол. ред. В. А. Смолій. — Одеса, 2009. — Вип. 4. — С. 5–11.
243. **Щербак В. О.** Імперські перетворення в Гетьманщині після Полтавської битви / В. О. Щербак // Історична пам'ять : наук. зб. Полтавського держ. ун-ту. — 2009. — № 2. — С. 10–14.
244. **Щербак В. О.** Імперські перетворення в Гетьманщині після Полтавської битви / В. О. Щербак // Полтавська битва 1709 року в історичній долі України, Росії, Швеції та інших держав : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. / ред. кол. : Н. В. Білан (відп. ред.) та ін. — Полтава : Толмачова Н. Ю., 2009. — С. 162–167.
245. **Щербак В. О.** Лац (Лац-Тучапський) Самуїл / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2009. — Т. 6. — С. 58.
246. **Щербак В. О.** Лежа / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2009. — Т. 6. — С. 101.
247. **Щербак В. О.** Маслів Став / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2009. — Т. 6. — С. 544–545.
248. **Щербак В. О.** Микитинська Січ / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2009. — Т. 6. — С. 635–636.
249. **Щербак В. О.** Основні етапи генези козацького стану в Україні / В. О. Щербак // Покликання : зб. праць на пошану проф. о. Юрія Мицика / ред. кол. : П. Сохань (гол. ред.). — Київ, 2009. — Ч. I. — С. 185–193.
250. **Щербак В. О.** Погляд на Україну має бути в аспекті культурного феномену / В. О. Щербак // Гетьман. — № 4–5. — 2009. — С. 26–27.
251. **Щербак В. О.** Становлення ідеї козацької автономії в Речі Посполитій / В. О. Щербак // Наукові записки. Історичні науки / Нац. ун-т «Кієво-Могилянська академія» ; ред. кол. : В. О. Щербак (гол. ред. та упоряд.) та ін. — Київ : КМ Академія, 2009. — Т. 91. — С. 4–8.

2010

252. **Щербак В. О.** До витоків реєстрового козацтва / В. О. Щербак // Студії з україністики : зб. наук. праць на пошану дослідника україн-

- ського козацтва Валерія Цибульського з нагоди 60-річчя від дня народження / ред. кол. : Л. Д. Малевич (відп. ред.) та ін. — Рівне : О. Зень, 2010. — С. 35–43.
253. **Щербак В. О.** Еволюція державної ідеї на першому етапі Визвольної війни середини XVII ст. / В. О. Щербак // Наукові записки. Історичні науки / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія» / ред. кол. : В. О. Щербак (гол. ред. та упоряд.) та ін. — Київ : КМ Академія, 2010. — Т. 104. — С. 4–8.
254. **Щербак В. О.** Запровадження козацьких реєстрів / В. О. Щербак // Магістеріум. Історичні студії / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія» / ред. кол. : В. О. Щербак (гол. ред. та упоряд.) та ін. — Київ : КМ Академія, 2010. — Вип. 41. — С. 6–11.
255. **Щербак В. О.** Нереєстрові козаки / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2010. — Т. 7. — С. 377.
256. **Щербак В. О.** Одинець Петро / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2010. — Т. 7. — С. 552.
257. **Щербак В. О.** Остриянин Яків / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2010. — Т. 7. — С. 695.
258. **Щербак В. О.** Отаман / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2010. — Т. 7. — С. 699.

2011

259. Гурбик А. О., **Щербак В. О.** Генеза та шляхи розвитку запорозького козацтва / А. О. Гурбик, В. О. Щербак // Історія українського козацтва : нариси у двох томах / ред. кол. : В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. — Вид. 2-ге. — Київ : КМ Академія, 2011. — Т. 1. — С. 532–536.
260. **Щербак В. О.** Базавлуцька та Микитинська Січі / В. О. Щербак // Історія українського козацтва : нариси у двох томах / ред. кол. : В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. — Вид. 2-ге. — Київ : КМ Академія, 2011. — Т. 1. — С. 548–557.
261. **Щербак В. О.** Витоки козацького права / В. О. Щербак // Історія українського козацтва : нариси у двох томах / ред. кол. : В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. — Вид. 2-ге. — Київ : КМ Академія, 2011. — Т. 1. — С. 94–100.
262. **Щербак В. О.** Гетьманщина і Московія після Полтавської битви / В. О. Щербак // Іван Мазепа і мазепинці: історія та культура

- України останньої третини XVII — початку XVIII століть / упоряд. І. Скочилиас. — Львів, 2011. — С. 77–81.
263. **Щербак В. О.** Джерела формування українського козацтва / В. О. Щербак // Історія українського козацтва : нариси у двох томах / ред. кол. : В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. — Вид. 2-ге. — Київ : КМ Академія, 2011. — Т. 1. — С. 65–73.
264. **Щербак В. О.** Запорозька Січ на Базавлуці / В. О. Щербак // Наукові записки НаУКМА. Історичні науки / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія» ; ред. кол. : В. О. Щербак (гол. ред. та упоряд.) та ін. — Київ : КМ Академія, 2011. — Т. 117. — С. 4–10.
265. **Щербак В. О.** Козацьке землеволодіння / В. О. Щербак // Історія українського козацтва : нариси у двох томах / ред. кол. : В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. — Вид. 2-ге. — Київ : КМ Академія, 2011. — Т. 1. — С. 87–93.
266. **Щербак В. О.** Конституція Пилипа Орлика в українському державотворенні / В. О. Щербак // Пилип Орлик: життя, політика, тексти : матеріали міжнар. наук. конф. «Ad fontes» до 300-річчя Бендерської конституції 1710 р. / ред.-упоряд. Н. Яковенко. — Київ : Пульсари, 2011. — С. 276–280.
267. **Щербак В. О.** Павлюка повстання 1637 / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2011. — Т. 8. — С. 17.
268. **Щербак В. О.** Переяславська угода 1630 / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2011. — Т. 8. — С. 143–144.
269. **Щербак В. О.** Підкова Іван / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2011. — Т. 8. — С. 236.
270. **Щербак В. О.** Потоцький Микола / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2011. — Т. 8. — С. 454.
271. **Щербак В. О.** Потоцький Станіслав / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2011. — Т. 8. — С. 455–456.
272. **Щербак В. О.** Потоцькі / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2011. — Т. 8. — С. 457–458.
273. **Щербак В. О.** Реєстрові козаки на державній службі / В. О. Щербак // Історія українського козацтва : нариси у двох томах / ред. кол. : В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. — Вид. 2-ге. — Київ : КМ Академія, 2011. — Т. 1. — С. 73–87.

274. Вілен Горський: дотики, смисли, споглядання» : презентація книги у НаУКМА / упоряд. М. Ткачук ; автори матеріалів: М. Ткачук, Л. Архипова, **В. Щербак** та ін. // Філософська думка. — 2012. — № 5. — С. 5–25 (17).
275. **Щербак В. О.** Взаємовідносини козацтва з іншими соціальними верствами, королівською та місцевою владою в Речі Посполитій / В. О. Щербак // *Od Kijowa do Rzymu. Z historii stosunków Rzeczy Pospolitej z Stolicą Apostolską i Ukrainą.* — Białystok, 2012. — S. 153–165.
276. **Щербак В. О.** Вишневецький Ярема / В. О. Щербак // Шевченківська енциклопедія в 6 томах / ред. кол. : М. Г. Жулинський (голова) та ін. — Київ : Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка, 2012. — Т. 1. — С. 659.
277. **Щербак В. О.** Владислав IV / В. Щербак // Шевченківська енциклопедія в 6 томах / ред. кол. : М. Г. Жулинський (голова) та ін. — Київ : Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка, 2012. — Т. 1. — С. 689.
278. **Щербак В. О.** Дмитро Гуня / В. О. Щербак // Історія України в особах: Давньоруська держава. Литовська доба / упоряд. О. В. Русина. — Київ : Україна, 2012. — С. 433–436.
279. **Щербак В. О.** Запорозька Січ / В. О. Щербак // Шевченківська енциклопедія в 6 томах / ред. кол. : М. Г. Жулинський (голова) та ін. — Київ : Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка, 2012. — Т. 2. — С. 689–691.
280. **Щербак В. О.** Іван Підкова / В. О. Щербак // Історія України в особах: Давньоруська держава. Литовська доба / упоряд. О. В. Русина. — Київ : Україна, 2012. — С. 407–411.
281. **Щербак В. О.** Іван Сулима / В. О. Щербак // Історія України в особах: Давньоруська держава. Литовська доба / упоряд. О. В. Русина. — Київ : Україна, 2012. — С. 417–421.
282. **Щербак В. О.** Іов Борецький / В. О. Щербак // Історія України в особах: Давньоруська держава. Литовська доба / упоряд. О. В. Русина. — Київ : Україна, 2012. — С. 357–362.
283. **Щербак В. О.** Павло Бут / В. О. Щербак // Історія України в особах: Давньоруська держава. Литовська доба / упоряд. О. В. Русина. — Київ : Україна, 2012. — С. 422–427.
284. **Щербак В. О.** Реєстри козацькі / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2012. — Т. 9. — С. 169–170.
285. **Щербак В. О.** Реєстрові козаки / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2012. — Т. 9. — С. 170.

286. **Щербак В. О.** Роставицька угода 1619 / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2012. — Т. 9. — С. 339.
287. **Щербак В. О.** Сулима Іван / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2012. — Т. 9. — С. 900.
288. **Щербак В. О.** Суха Діброва / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2012. — Т. 9. — С. 911.
289. **Щербак В. О.** Тарас Федорович / В. О. Щербак // Історія України в особах: Давньоруська держава. Литовська доба / упоряд. О. В. Русина. — Київ : Україна, 2012. — С. 411–417.
290. **Щербак В. О.** Утвердження політичного статусу Гетьманщини / В. О. Щербак // Наукові записки НаУКМА. Історичні науки / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія» ; ред. кол. : В. О. Щербак (гол. ред. та упоряд.) та ін. — Київ : КМ Академія, 2012. — Т. 130. — С. 9–13.
291. **Щербак В. О.** Яків Острянин / В. О. Щербак // Історія України в особах: Давньоруська держава. Литовська доба / упоряд. О. В. Русина. — Київ : Україна, 2012. — С. 428–432.

2013

292. **Щербак В. О.** Наливайко Семерій / В. О. Щербак // Шевченківська енциклопедія в 6 томах / ред. кол. : М. Г. Жулинський (голова) та ін. — Київ : Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка, 2013. — Т. 4. — С. 429.
293. **Щербак В. О.** Кисіль Адам / В. О. Щербак // Шевченківська енциклопедія в 6 томах / ред. кол. : М. Г. Жулинський (голова) та ін. — Київ : Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка, 2013. — Т. 3. — С. 371–372.
294. **Щербак В. О.** Руйнація ідеологічних засад державотворення в козацькій Україні другої половини XVII ст. / В. О. Щербак // Наукові записки НаУКМА. Історичні науки / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія» ; ред. кол. : В. О. Щербак (гол. ред. та упоряд.) та ін. — Київ : КМ Академія, 2013. — Т. 143. — С. 3–9.
295. **Щербак В. О.** Федоровича повстання 1630 / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2013. — Т. 10. — С. 278–279.
296. **Щербак В. О.** Чорний Григорій Савич / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2013. — Т. 10. — С. 558.

297. **Щербак В. О.** Чортомлицька Січ / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2013. — Т. 10. — С. 574.
298. **Щербак В. О.** Здобуття політичного статусу Війська Запорозького / В. О. Щербак // Сіверщина в історії України : зб. наук. праць / ред. кол. : О. Д. Савицький (гол. ред.) та ін. — Київ ; Глухів, 2013. — Вип. 6. — С. 172–175.
299. **Щербак В. О.** Недяк Володимир Володимирович / В. О. Щербак // Шевченківська енциклопедія в 6 томах / ред. кол. : М. Г. Жулинський (голова) та ін. — Київ : Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка, 2013. — Т. 4. — С. 513–514.

2014

300. **Щербак В. О.** Образ козацької України у творах Тараса Шевченка / В. О. Щербак // Український історичний журнал. — 2014. — № 2. — С. 60–69.
301. **Щербак В. О.** Козацтво як чинник українського державотворення нового часу / В. О. Щербак // Ранньомодерна Україна на перехресті цивілізацій, культур, держав та регіонів. — Київ : Ін-т історії України НАН України, 2014. — С. 18–33.
302. **Щербак В. О.** Козацька Україна в поезії Тараса Шевченка / В. О. Щербак // Слово і час. — 2014. — № 5. — С. 11–17.
303. **Щербак В. О.** Становлення концепції «руського народу» і творення державної ідеї в Україні / В. О. Щербак // Наукові записки НаУКМА. Історичні науки / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія» ; ред. кол. : М. В. Кірсенко (гол. ред.) та ін. — Київ : КМ Академія, 2014. — Т. 156. — С. 3–9.
304. **Щербак В. О.** Шевченкова візія козацької України / В. О. Щербак // Київ і кияни у соціокультурному просторі ХІХ — ХХІ століть (до 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка) : матеріали всеукраїн. наук.-практ. конф. — Київ, 2014. — С. 44–57.

2015

305. Бачинська О. А., Чухліб Т. В., **Щербак В. О.** Українське козацтво / О. А. Бачинська, Т. В. Чухліб, В. О. Щербак // Золоті сторінки історії. — Київ : Кристал Бук, 2015. — 399 с.
306. Мицик Ю., Станіславський В., **Щербак В.** Чортомлицька Січ (1652–1709 рр.) / Ю. Мицик, В. Станіславський, В. Щербак // Історія Запорозької Січі / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.) та ін. — Київ : Арій, 2015. — С. 87–116.

307. Пасюк Н., **Щербак В.** Картосхема розташування козацьких січей / Н. Пасюк, В. Щербак // Історія Запорозької Січі / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.) та ін. — Київ : Арій, 2015. — С. 233–238.
308. **Щербак В. О.** Турецький чинник в українському державотворенні першої половини XVII століття / В. О. Щербак // Uluslararası Türkiye-Ukrayna İlişkileri Sempozyumu: Kazak Dönemi (1500–1800) Bildiriler (Взаємини між Україною та Туреччиною: козацька доба (1500 — 1800 рр.) / збірник матеріалів міжн. наук. конф. — İstanbul : «Çamlıca», 2015. — S. 331–344.
309. **Щербак В. О.** Османський чинник у становленні українського державотворення ранньомодерної доби / В. О. Щербак // Київські історичні студії : збірник наук. праць / Київський університет імені Бориса Грінченка ; ред. кол. : О. О. Салата (гол. ред.) та ін. — Київ, 2015. — № 1. — С. 38–43.
310. **Щербак В. О.** Постання Української ранньомодерної держави у контексті європейської політичної думки / В. О. Щербак // Наукові записки НаУКМА. Історичні науки / Нац. ун-т «Киево-Могилянська академія» ; ред. кол. : М. В. Кірсенко (гол. ред.) та ін. — Київ : КМ Академія, 2015. — Т. 169. — С. 9–14.
311. **Щербак В. О.** Федорович Тарас / В. О. Щербак // Шевченківська енциклопедія в 6 томах / ред. кол. : М. Г. Жулинський (голова) та ін. — Київ : Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка, 2015. — Т. 6. — С. 478.
312. **Щербак В. О.** Чисельність і склад населення Києва у XVIII ст. / В. О. Щербак // Київ і кияни у соціокультурному просторі XIX — XXI століть: європейський цивілізаційний вимір : матеріали V щорічної всеукр. наук.-практ. конф. — Київ, 2015. — С. 120–127.
313. **Щербак В. О.** Базавлуцька Січ (1593–1638 рр.) / В. О. Щербак // Історія Запорозької Січі / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.) та ін. — Київ : Арій, 2015. — С. 42–63.
314. **Щербак В. О.** Хортицький замок — предтеча осередку січової громади на Запорожжі / В. О. Щербак // Історія Запорозької Січі / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.) та ін. — Київ : Арій, 2015. — С. 8–18.

2016

315. Документи українського козацтва XVI — першої половини XVII ст.: універсали, листування, угоди, присяги / упоряд. : В. Брехуненко, О. Заяць, Ю. Мицик, С. Потапенко, **В. Щербак.** — Київ : Ін-т української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України, 2016. — 608 с.

316. **Щербак В. О.** Взаємовідносини між Гетьманщиною і Запорозжям у добу Івана Брюховецького / В. О. Щербак // Київські історичні студії / Київський університет імені Бориса Грінченка ; ред. кол. : В. О. Щербак (гол. ред.) та ін. — Київ, 2016. — № 1. — С. 54–59.
317. **Щербак В. О.** Михайло Грушевський про передумови, причини та рушійні сили «Хмельниччини» / В. О. Щербак // Київські історичні студії / Київський університет імені Бориса Грінченка ; ред. кол. : В. О. Щербак (гол. ред.) та ін. — Київ, 2016. — № 2. — С. 11–15.
318. **Щербак В. О.** Реформи гетьмана Війська Запорозького Петра Сагайдачного та київського митрополита Петра Могили в контексті становлення концепції «руського народу» / В. О. Щербак // *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagellońskiego. Prace Historyczne.* — 2016. — Numer 143 (2). — S. 287–294.
319. **Щербак В. О.** Шляхи утвердження козацтва новою соціальною верствою Речі Посполитої / В. О. Щербак // Київські полоністичні студії : зб. наук. праць / ред. Р. Радишевський. — Київ : Університет «Україна», 2016. — Т. 28. — С. 287–294.

2017

320. **Щербак В.** Ліквідація Української держави ранньомодерного часу / В. О. Щербак // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія «Історія». — 2017. — Вип. 2. — Ч. 1. — С. 31–36.
321. **Щербак В. О.** Генеза козацького права як чинник формування нової соціальної верстви українського суспільства / В. О. Щербак // Козацька скарбниця. Гетьманські читання. — Київ, 2017. — Вип. 8. — С. 26–36.
322. **Щербак В. О.** Державні засади Гетьманщини і російський абсолютизм на рубежі XVII — XVIII ст. / В. О. Щербак // Наукові записки НАУКМА. Історичні науки / Нац. ун-т «Кієво-Могилянська академія» ; ред. кол. : М. В. Кірсенко (гол. ред.) та ін. — Київ : КМ Академія, 2017. — Т. 194. — С. 26–31.
323. **Щербак В. О.** До витоків державної ідеї ранньомодерної України / В. О. Щербак // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки. — Кам'янець-Подільський, 2017. — Т. 27 : До 70-річчя від дня народження професора Валерія Степанкова. — С. 279–289.
324. **Щербак В. О.** Конфесійний чинник генези козацької автономії в складі Речі Посполитої / В. О. Щербак // Чорноморська минувшина / ред. кол. : В. А. Смолій (гол. ред.) та ін. — Одеса, 2017. — Вип. 12. — С. 3–16.

325. **Щербак В. О.** На шляху цивілізаційного поступу: гетьман Петро Сагайдачний і митрополит Петро Могила / В. О. Щербак // Українські еліти у цивілізаційному розвитку Європи : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. 17 листопада 2017 р. — Житомир : Вид. Євенок О. О., 2017. — С. 11–15.
326. **Щербак В. О.** Соціально-економічний розвиток Києва у XVIII ст. / В. О. Щербак // Київські історичні студії // Київський університет імені Бориса Грінченка / ред. кол. : В. О. Щербак (гол. ред.) та ін. — Київ, 2017. — № 1 (4). — С. 68–75.
327. **Щербак В. О.** Козацький гетьман Тарас Федорович / В. О. Щербак // Гілея : науковий вісник. — Київ, 2017. — Спеціальний випуск пам'яті Володимира Кривошеї (1958 — 2015). — С. 76–79.

2018

328. **Щербак В.** Вагомий поступ у формуванні протурецької політики гетьмана Петра Дорошенка / В. О. Щербак // Київські історичні студії / Київський університет імені Бориса Грінченка ; ред. кол. : В. О. Щербак (гол. ред.) та ін. — Київ, 2018. — № 2 (7). — С. 42–46.

2019

329. **Shcherbak Vitalii.** Orthodoxy as a fight flag for Cossack autonomy within the polish-lithuanian commonwealth / **Vitalii Shcherbak** // Схід. Історичні науки. — Київ, 2019. — № 6 (164). — С. 39–43.
330. **Щербак В. О.** На переломі / В. О. Щербак // Ярослав Мудрий та його доба: тисячолітній досвід українського державотворення / ред. кол. : В. О. Огнев'юк та ін. — Київ : Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2019. — С. 77–86.
331. **Щербак В. О.** Історичне підґрунтя взаємин українського козацтва з королівською та місцевою владою в Речі Посполитій / В. О. Щербак // Київські історичні студії. Науковий журнал / Київський університет імені Бориса Грінченка / ред. кол. : В. М. Михайловський (гол. ред.) та ін. Київ, 2019. — № 2 (9). — С. 89–94.

2020

332. **Щербак В. О.** Православна риторика боротьби за козацьку автономію у складі Речі Посполитої / В. О. Щербак // Academia terra historiae. Студії на пошану Валерія Смолія. Київ, 2020. — Кн. 1. — С. 267–275.
333. **Щербак В. О.** Формування альтернативного зовнішньополітичного курсу гетьмана Петра Дорошенка / В. О. Щербак // Східні тради-

ції державотворення : науковий збірник на честь 150-річниці від дня народження Агатангела Кримського. — Київ : Прометей, 2020. — С. 532–538.

2021

334. **Щербак В. О.** Козацький реєстр 1638 р. як історичне джерело / В. О. Щербак // Київські історичні студії / Київський університет імені Бориса Грінченка / ред. кол. : В. О. Щербак (гол. ред.) та ін. — Київ, 2021. — № 2 (13). — С. 131–136.
335. **Щербак В. О.** Передмова до українського видання / В. О. Щербак // Малоросійський приказ. Описи фонду № 229 Російського державного архіву давніх актів / упоряд. Т. Таїрова-Яковлева ; наук. ред. В. Щербак. — Київ : Кліо, 2021. — С. 3–4.
336. **Щербак В. О.** Передмова до українського видання / В. О. Щербак // Малоросійські справи. Описи фонду № 124 Російського державного архіву давніх актів / упоряд. Т. Таїрова-Яковлева ; наук. ред. В. Щербак. — Київ : Кліо, 2021. — С. 3–4.
337. **Щербак В. О.** Передмова до українського видання / В. О. Щербак // Батуринський архів та інші документи з історії українського гетьманства 1690 — 1709 рр. / упоряд. Т. Таїрова-Яковлева ; наук. ред. В. Щербак. — Київ : Кліо, 2021. — С. 3–4.
338. **Щербак В. О.** Федорович Тарас / В. О. Щербак // Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2021. — Кн. 1. — С. 664.

2022

339. **Щербак В. О.** Генеза козацького права в Україні (XVI — перша половина XVII ст.) / В. О. Щербак // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія «Історія». — Вінниця, 2022. — Вип. 39. — С. 9–16.
340. **Щербак В. О.** Землеволодіння як ознака вольностей «Війська Запорозького» / В. О. Щербак // Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи: збірник наукових праць / ред. кол. : В. С. Степанков (гол. ред.) та ін. — Кам'янець-Подільський, 2022. — Т. 10. — С. 215–227.
341. **Щербак В. О.** Романтична візія української минувшини в творчості Томаша Падури / В. О. Щербак // Київські полоністичні студії / ред. Р. Радишевський. — Київ, 2022. — Т. 38. — С. 353–367.
342. **Щербак В. О.** Хортицька Січ: історія та стереотипи / В. О. Щербак // INSULA. — Запоріжжя, 2022. — № 4. — С. 156–166.

2023

343. **Щербак В.** Базавлуцька Січ (1593–1638 рр.) / В. Щербак // Історія Запорозької Січі / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.) та ін. — Вид. 2-ге. — Київ : Арій, 2023. — С. 44–65.
344. **Щербак В. О.** Джерела формування козацької старшини в Україні (друга половина XVI — середина XVII ст.) / В. О. Щербак // Київські історичні студії. Науковий журнал / Київський університет імені Бориса Грінченка / ред. кол. : В. О. Щербак (гол. ред.) та ін. — Київ, 2023. — № 2 (17). — С. 32–40.
345. **Щербак В. О.** Гетьман Війська Запорозького Тиміш Орендаренко // В. О. Щербак // Ad notam : колективна монографія пам'яті Володимира Кривошеї (1958–2015). — Київ : КНТ, 2023. — С. 27–34.
346. Пасюк Н., **Щербак В.** Картошка розташування козацьких січей / Н. Пасюк, В. Щербак // Історія Запорозької Січі / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.) та ін. — Вид. 2-ге. — Київ: Арій, 2023. — С. 234–239.
347. Мицик Ю., Станіславський В., **Щербак В.** Чортомлицька Січ (1652–1709 рр.) / Ю. Мицик, В. Станіславський, В. Щербак // Історія Запорозької Січі / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.) та ін. — Вид. 2-ге. — Київ: Арій, 2023. — С. 89–118.
348. **Щербак В.** Хортицький замок — предтеча осередку січової громади на Запорожжі / В. Щербак // Історія Запорозької Січі / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.) та ін. — Вид. 2-ге. — Київ : Арій, 2023. — С. 10–20.

Статті у наукометричних виданнях

349. **Shcherbak, V.** «Moldavian campaigns of Ukrainian cossacks in the 1570s». *Rusin* 55 (2019): 44–57. <https://doi.org/10.17223/18572685/55/4> **Scopus та Web of Science**
350. **Shcherbak, V.** «The logic of imperial rule». *Kyiv-Mohyla Humanities Journal* 6 (2019): 127–36. <https://doi.org/10.18523/kmhj189048.2019-6.127-136> **Scopus та Web of Science**
351. **Shcherbak, V.** «Role of Cossacs in the Establishment of the Ethnic Consciousness of the Ukrainians (Second Half of 16th — Middle of 17th Cent.)». *Storinky Istoryi-History Pages* 51 (2020): 9–23. <https://doi.org/10.20535/2307-5244.51.2020.220173> **Web of Science**
352. **Shcherbak, V.** «Transformation of the Situation of the Ukrainian Peasantry at the end of the 16th — the First Half of the 17th Century: on the Example of Kyiv Voivodeship». *East European Historical Bulletin* 22 (2022): 33–41. <https://doi.org/10.24919/2519-058X.22.253748> **Scopus**

353. **Shcherbak, V.** «Zaporozhian Army in the political plans of the governments of Sweden, Transylvania, the Polish-Lithuanian Commonwealth and the Moscow Kingdom at the turn of the 20s-30s of the XVII c.». *Storinky Istoriyi-History Pages* 54 (2022): 25–38. <https://doi.org/10.20535/2307-5244.54.2022.264563> **Web of Science**
354. Salata, O., **Shcherbak V.** and A. Nowacki. ««Historical Town» as an Object Of Cultural Heritage of Ukraine (On the Example of Bohuslav)». *East European Historical Bulletin* 26 (2023): 154–163. <https://doi.org/10.24919/2519-058X.26.275210> **Scopus**
355. **Shcherbak, V.** «Following the Footsteps of the Oldest Cossack Centre in Zaporizhzhia, founded by Prince Dmytro Vyshnevetskyi». *Kyiv-Mohyla Humanities Journal* 10 (2023): 133–144. <https://doi.org/10.18523/kmhj270983.2023-10.132-144> **Scopus та Web of Science**

Рецензії

356. **Щербак В. О.** Антифеодальна боротьба на Україні / В. О. Щербак // Наука і суспільство. — 1985. — № 10. — С. 9. — *Рец. на кн.*: Формування соціальної свідомості народних мас України в ході класової боротьби (друга половина XVII — XVIII ст.) / В. А. Смолій. — Київ : Наукова думка, 1985. — 264 с.
357. Рецензія / **Щербак В. О.** // Український історичний журнал. — 1999. — № 1. — С. 144–145. — *Рец. на кн.*: Джерела з історії Національно-визвольної війни українського народу середини XVII століття / Ю. Мицик. — Дніпропетровськ, 1996. — 262 с.
358. Рецензія / **Щербак В. О.** // Український історичний журнал. — 1999. — № 5. — С. 149–150. — *Рец. на кн.*: Документи російських архівів з історії України. Т. 1. Документи до історії запорозького козацтва 1613–1620 рр. / упоряд. : Л. Войтович, Л. Заборовський, Я. Ісаєвич, Ф. Сисин, А. Турилов, Б. Флоря. — Львів, 1998. — 442 с.
359. Рецензія / **Щербак В. О.** // Наукові записки. Історичні науки. — 2005. — Т. 41. — С. 94–96. — *Рец. на кн.*: Московська експансія і Переяславська рада 1654 року / В. Брехуненко. — Київ, 2005. — 368 с.
360. Рецензія / **Щербак В. О.** // Український історичний журнал. — 2006. — № 3. — С. 226–227. — *Рец. на кн.*: Козацьке літописання 30-80-х рр. XVIII ст: джерелознавчий та історіографічний аспекти / І. Дзира. — Київ : Ін-т історії України НАН України, 2006. — 567 с.
361. **Щербак В. О.** Коли козаки «православними стали»? / В. О. Щербак // Наукові записки. Історичні науки. — 2006. — Т. 52. — С. 74. — *Рец.*

- на кн.: Наливайкова віра: козацтво та релігія в ранньомодерній Україні / С. Плохий. — Київ : Критика, 2005. — 494 с.
362. **Щербак В. О.** Нова публікація потужного джерела / В. О. Щербак // Магістеріум. Історичні студії. — 2007. — Вип. 28. — С. 100. — *Рец. на кн.:* Хроніка Європейської Сарматії / Олександр Гваньїні ; упоряд. та переклад з польської о. Юрія Мицика. — Київ : КМ Академія, 2007. — 1006 с.
363. Рецензія / **Щербак В. О.** // Наукові записки. Історичні науки. — 2007. — Т. 65. — С. 80–82. — *Рец. на кн.:* Лицарі другого сорту. Наймане військо Лівобережної Гетьманщини 1669–1726 / О. Сокирко. — Київ : Темпора, 2006. — 279 с.
364. Рецензія / **Щербак В. О.** // Наукові записки. Історичні науки. — 2008. — Т. 78. — С. 83–84. — *Рец. на кн.:* Чигирин — гетьманська столиця / о. Юрій Мицик. — Київ : КМ Академія, 2007. 391 с.
365. **Щербак В. О.** Перша резиденція правителя козацької України / В. О. Щербак // Краєзнавство. — 2008. — № 1–4. — С. 211–212. — *Рец. на кн.:* Чигирин — гетьманська столиця / о. Юрій Мицик. — Київ : КМ Академія, 2007. — 391 с.
366. **Щербак В. О.** Хроніка ранньомодерної Білорусі / В. О. Щербак // Наукові записки. Історичні науки. — 2009. — Т. 91. — С. 82–83. — *Рец. на кн.:* Albaruthenica. Студії з історії Білорусі / о. Юрій Мицик. — Київ : Ін-т української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України, 2009. — 362 с.
367. **Щербак В. О.** Між Сходом і Заходом / В. О. Щербак // Магістеріум. Історичні студії. — 2010. — Вип. 41. — С. 86–87. — *Рец. на кн.:* Козаки та яничари. Україна у християнсько-мусульманських війнах 1500–1700 рр. / Т. Чухліб. — Київ : КМ Академія, 2010. — 446 с.
368. **Щербак В. О.** Нова сторінка з історії гетьманування Івана Мазепи / В. О. Щербак // Наукові записки НаУКМА. Історичні науки. — 2012. — Т. 130. — С. 79–81. — *Рец. на кн.:* Иван Мазепа и российская империя. История «предательства» / Т. Г. Таирова-Яковлева. — Москва ; Санкт-Петербург : Центрополиграф, 2011. — 527 с.
369. Рецензія / **Щербак В. О.** // Український історичний журнал. — 2013. — № 3. — С. 211–213. — *Рец. на кн.:* Джерела з історії Національно-визвольної війни українського народу 1648–1658 рр. Т. 1 (1648–1649 рр.) / упоряд. о. Ю. Мицик. — Київ, 2012. — 680 с.
370. **Щербак В. О.** Відкриття нових можливостей до вивчення непересічної події української історії / В. О. Щербак // Наукові записки НаУКМА. Історичні науки. — 2013. — Т. 143. — С. 80–81. — *Рец. на кн.:* Джерела з історії Національно-визвольної війни українського народу 1648–1658 рр. Т. 1: (1648–1649 рр.) / упоряд. о. Ю. Мицик. — Київ : Ін-т

- української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського НАН України, 2012. — 680 с.
371. Рецензія / **Щербак В. О.** // Київські історичні студії. — 2015. — № 1. — С. 127–128. — *Рец. на кн.: Неурядова старшина Української козацької держави (XVII — XVIII ст.)* / І. Кривошея. — Київ : ВД Дмитра Бураго, 2014. — 615 с.
372. Рецензія / **Щербак В. О.** // Київські історичні студії. — 2016. — № 2. — С. 182–184. — *Рец. на кн.: Джерела з історії Національно-визвольної війни українського народу 1648–1658 рр.* / упоряд. о. Юрій Мицик. — Київ : Ін-т української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України. — Т. 1–4. — Київ, 2012–2015 .
373. **Щербак В. О.** За свідченням османських джерел / В. О. Щербак // Київські історичні студії. — 2017. — № 1 (4). — С. 141–142. — *Рец. на кн.: Козацька доба історії України в османсько-турецьких писемних джерелах (друга половина XVI — перша чверть XVIII століття)* / Фергад Туранли. — Київ : КМ Академія, 2016. — 606 с.
374. Рецензія / **Щербак В. О.** // Київські історичні студії. — 2019. — № 2(9). — С. 120–121. — *Рец. на кн.: Між Москвою та Варшавою. «Українське питання» у 1654–1667 рр.* / В. Газін. — Кам'янець-Подільський, 2019. — 370 с.
375. **Щербак В. О.** До джерел української держави ранньомодерної епохи / В. О. Щербак // Київські історичні студії. — 2020. — № 2(11). — С. 137–138. — *Рец. на кн.: Сіверщина гетьманських часів* / упоряд. : Ю. Мицик, І. Тарасенко. — Київ : ПФ «Фолиант», 2019–2020. — Т. 1 : XVII ст. — 458 с. ; Т. 2 : Перша чверть XVIII ст. — 602 с.
376. Review / **Shcherbak Vitalii** // Istorica-History. Az-buki / editor-in-chief Plamen Mitev. — 2021. — S. 137–138. — *Rec.: Crisis of the 17th century and theory of revolution* / Anonymously.
377. **Щербак В. О.** До витоків українського історіописання / В. О. Щербак // Київські історичні студії. — 2021. — № 1 (12). — С. 181–182. — *Рец. на кн.: Літопис Самійла Величка* / упоряд.: Г. Боряк, Т. Таїрова-Яковлева. — Київ : Кліо, 2020. — 931 с.
378. **Щербак В. О.** Нові можливості дослідження ранньомодерної історії України / В. О. Щербак // Київські історичні студії. — 2022. — № 1 (14). — С. 136–138. — *Рец. на кн.: «Малоросійські справи», «Малоросійський приказ», «Батуринський архів»* / упоряд. томів Т. Таїрова-Яковлева ; наук. ред. В. Щербак. — Київ : Кліо, 2021.
379. Рецензія / **Щербак В. О.** // Київські історичні студії. — 2022. — № 2(15). — С. 164–166. — *Рец. на кн.: Українська православна ієрархія XVII — XVIII ст.: інтелектуальний та духовний виміри* / С. Кагамлик. — Київ : Корвус-Прінт, 2018. — 776 с.

III.

РЕДАГУВАННЯ НАУКОВИХ КНИГ,
ЗБІРНИКІВ

380. Козацькі січі (нарис з історії українського козацтва XVI — XIX ст.) / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), **В. Щербак (наук. ред.)**, Т. Чухліб (упоряд.). — Київ ; Запоріжжя, 1998. — 251 с.
381. Україна — козацька держава: ілюстрована історія українського козацтва у 5175 фотосвітлинах / упоряд. В. В. Недяк ; **наук. ред.: В. О. Щербак**, О. К. Федорук. — Київ : Емма, 2004. — 1215 с.
382. Магістеріум. Історичні студії / Нац. ун-т «Кієво-Могилянська академія» ; ред. кол. : **В. О. Щербак (гол. ред. темат. вип.)** та ін. — Київ : НаУКМА, 1998. — 2004–2010 (періодичність: один випуск на три роки).
383. Наукові записки НаУКМА. Історичні науки : зб. наук. пр. / Нац. ун-т «Кієво-Могилянська академія» ; ред. кол. : **В. О. Щербак (гол. ред. та упоряд.)** та ін. — Київ, 2005–2013 (періодичність: один випуск на рік).
384. Іван Мазепа та його доба: історія, культура, національна пам'ять : матеріали міжнар. наук. конф. (15–17 жовтня 2008 р., Київ–Полтава) / ред. кол. : В. Брюховецький (голова), Ю. Мицик, В. Панченко, О. Удод, **В. Щербак (ред.-упоряд.)** ; Нац. ун-т «Кієво-Могилянська академія». — Київ : Темпора, 2008. — 488 с.
385. Історія Запорозької Січі / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), **В. Щербак (наук. ред. та упоряд.)**, В. Горобець, О. Гуржій, Т. Чухліб. — Київ : Арій, 2015. — 240 с. — (Таємниці історії).
386. Таїрова-Яковлева Т. Гетьмани України. Історія про славу, трагедії та мужність / Т. Таїрова-Яковлева ; пер. з рос. Н. Єгоровець ; **наук. ред. В. Щербак**. — Київ : Кліо, 2015. — 422 с.
387. Київські історичні студії / Київський університет імені Бориса Грінченка / ред. кол. : **В. О. Щербак (гол. ред.)** та ін. — Київ, 2015 (періодичність: два випуски на рік).
388. Малоросійський приказ. Описи фонду № 229 Російського державного архіву давніх актів / упоряд. Т. Таїрова-Яковлева ; **наук. ред. В. Щербак**. — Київ : Кліо, 2021. — 496 с. — (Серія «Джерела» ; т. 1).

389. Малоросійські справи. Описи фонду № 124 Російського державного архіву давніх актів / упоряд. Т. Таїрова-Яковлева ; *наук. ред. В. Щербак*. — Київ : Кліо, 2021. — 652 с. — (Серія «Джерела» ; т. 2).
390. Батуринський архів та інші документи з історії українського гетьманства 1690 — 1709 рр. / упоряд. Т. Таїрова-Яковлева ; *наук. ред. В. Щербак*. — Київ : Кліо, 2021. — 344 с. — (Серія «Джерела» ; т. 3).
391. Рудницька Л. Рокитнівський скляний завод на Волині (1896–1945 рр.) / *наук. ред. В. Щербак*. — Київ : Арт Економі, 2022. — 256 с.
392. Історія Запорозької Січі / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), *В. Щербак (наук. ред., упоряд.)*, В. Горобець, О. Гуржій, Т. Чухліб. — Вид. 2-ге. — Київ : Арій, 2023. — 240 с.

IV.

ПУБЛІКАЦІЇ ПРО ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ВЧЕНОГО В. О. ЩЕРБАКА

393. Вчені інституту історії України : біобібліографічний довідник / ред. кол. : В. А. Смолій (гол. ред.) та ін. — Київ, 1998. — 425 с. — (Українські історики ; вип. 1). — (Згадано про **В. О. Щербака** на стор.: 371–372).
394. Вчені Інституту історії України : біобібліографічний довідник / ред. кол. : В. Смолій (гол. ред.) та ін. — Київ ; Львів, 2003. — 396 с. — (Українські історики ; вип. 2, ч.1). — (Згадано про **В. О. Щербака** на стор.: 365).
395. Інститут історії України НАН України 1936–2006 / ред. кол. : В. Смолій (голова) та ін. — Київ, 2006. — 818 с. — (Згадано про **В. О. Щербака** на стор.: 31, 51, 54–56, 63–64, 276, 294, 299, 302, 685, 745, 754, 759, 767).
396. Дослідник козаччини [про **В. О. Щербака**] / О. В. Артюшенко, Ю. К. Домотенко // Синівською любов'ю: нариси про чоловіків Обухівщини. — Київ : Задруга, 2008. — С. 162–164. — (Серія «Історична спадщина Обухівщини»).
397. Історія Української революції 1648–1676 рр. та Гетьманщини (середина XVII — XVIII ст.) : біобібліографічний покажчик / уклад.: І. М. Конет, В. С. Степанков, Л. А. Онуфрієва та ін. — Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, 2009. — 192 с. — (Серія «Наукові школи університету» ; вип. 8). — (Згадано про **В. О. Щербака** на стор.: 92–105).
398. Who is who в Україні : біографічна енциклопедія. — Упорядкована редакцією в Україні, 2012. — 455 с. — (Hübners Who is Who ; Vol. 1). — (Згадано про **В. О. Щербака** на стор.: 402–403).
399. Енциклопедія історії України / ред. кол. : В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наукова думка, 2013. — Т. 10 : Т-Я. — 784 с. — (Згадано про **В. О. Щербака** на стор.: 680).
400. Щербак Віталій Олексійович : біобібліографічний покажчик / Київський ун-т імені Бориса Грінченка. — Київ, 2014. — 60 с. — (Серія «Вчені-ювіляри Київського ун-ту імені Бориса Грінченка» ; вип. 22).
401. Історики-медієвісти сучасної України : довідник / уклад. О. Б. Головка ; відп. ред. С. А. Копилов. — Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. І. Огієнка. — Кам'янець-Подільський, 2016. — 68 с. — (Згадано про **В. О. Щербака** на стор.: 64).

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК ДО ДРУКОВАНИХ ПРАЦЬ ПРОФЕСОРА В. О. ЩЕРБАКА

- Артюшенко О. 61
Архипова Л. 48
Балабушевич Т. 35
Білан Н. 45
Борисюк З. 25
Боряк Г. 25, 58
Брехуненко В. 51, 56
Брояк И. 29
Брюховецький В. 36, 59
Брюховецький І. 52
Верстюк В. 29–33
Віднянський С. 29–33
Войтович Л. 56
Газін В. 58
Гваньїні О. 57
Головко О. 61
Горбик В. 29–33
Горобець В. 40–41, 59–60
Грушевский М. 29
Гурбик А. 41, 46
Гуржій О. 16, 22–23, 59–60
Даниленко В. 29–33
Дзира І. 56
Дмитренко О. 28–29
Довженко Н. 28–29
Домотенко Ю. 61
Єгоровець Н. 59
Жулинський М. 48–51
Заборовський Л. 56
Замлинський В. 26–27
Заяць О. 51
Іванцова-Костенко Г. 40
Іванцов І. 40
Ісаєвич Я. 9–10, 35, 56
Кагамлик С. 58
Кірсенко М. 50–52
Коваленко О. 43
Коваль М. 29–33
Кондуфор Ю. 22–23, 25
Копилов С. 61
Кравець Я. 25
Кремень В. 38
Кривошея В. 53, 55
Кривошея І. 58
Крикун М. 27
Кузнецов В. 25
Ленченко В. 40, 44
Лях С. Р. 36–37, 41–42
Малевич Л. 46
Мельник Л. 26
Мицик Ю. 9, 13, 28, 33–35, 40, 45, 50–51, 55–59
Мицько І. 28
Недяк В. 11, 38–40, 42–44, 50, 59
Онопрієнко О. 36–37
Панченко В. 59
Пасюк Н. 34, 51, 55
Плохій С. 57
Потапенко С. 51
Радишевський Р. 38, 43–44, 52, 54
Рігельман О. 27–28
Русина О. 30–33, 48–49
Савицький О. 50
Салата О. 51

-
- Сас П. 25, 27–28
Сергієнко Г. 9, 24
Серіщев Я. 26–27
Сисин Ф. 56
Скочилия І. 47
Смолій В. 24, 26–52, 54–56, 59–61
Сокирко О. 57
Сокульський А. 34
Сохань П. 9, 45
Станіславський В. 33, 50, 55
Степанков В. 27, 28
Страшко В. 27
Таїрова-Яковлева Т. 54, 57–60
Тарасенко І. 58
Телегін Д. 35
Ткачук М. 48
Товкайло М. 38
Туранли Ф. 58
Удод О. 59
Ульяновська С. 27
Федорук О. 38–40, 42–44, 59
Флоря Б. 56
Хижняк З. 36
Хмель І. 17
Худолій В. 41
Чайка Л. 25
Чухліб Т. 33–34, 50, 57, 59–60
Яковенко Н. 47
Яковлева Т. 38
Nowacki A. 56

Довідкове видання

ВІТАЛІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ ЩЕРБАК

біобібліографічний покажчик

Науково-методичний центр видавничої діяльності
Київського університету імені Бориса Грінченка

Завідувачка НМЦ видавничої діяльності *М. М. Прядко*
Відповідальна за випуск *А. М. Даниленко*
Над виданням працювали *Л.В. Потравка, Т. В. Нестерова,*
Н. В. Клименко

Підписано до друку 15.04.2024 р. Формат 60x84/16.
Ум. друк. арк. 3,72. Наклад 20 прим. Зам. № 4-19.

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8052 від 29.01.2024 р.

Попередження! Згідно із Законом України «Про авторське право і суміжні права» жодна частина цього видання не може бути використана чи відтворена на будь-яких носіях, розміщена в мережі «Інтернет» без письмового дозволу Київського університету імені Бориса Грінченка й авторів. Порушення закону призводить до адміністративної, кримінальної відповідальності.